

Jihočeská universita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

**POMOC OBĚTEM DOMÁCÍHO NÁSILÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ
A V NĚMECKU**

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Zapletalová

Autor práce: Vladěna Pivoňková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 4.

2006

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Pivnáková

**Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Lucii Zapletalové za cenné rady, připomínky
a metodické vedení práce.**

Obsah

ÚVOD	5
TEORETICKÁ ČÁST	
1 Charakteristika domácího násilí	7
1.1 Znaky domácího násilí	8
1.2 Formy domácího násilí	9
1.3 Mýty o domácím násilí	11
2 Pachatelé domácího násilí	12
3 Oběti domácího násilí	14
3.1 Profil oběti – ženy	14
3.2 Muž obětí domácího násilí	16
3.3 Oběť dítě – jako svědek domácího násilí	16
PRAKTICKÁ ČÁST	
4 Popis výzkumné metody	17
5 Pomoc obětem domácího násilí v ČR	17
5.1 Aktivity státní správy při řešení problematiky domácího násilí	18
5.1.1 Legislativa – právní rámec domácího násilí	18
5.1.2 Osvětové kampaně a prevenční projekty	22
5.1.3 Přímá specializovaná pomoc určená obětem domácího násilí	24
5.2 Nestátní neziskové organizace poskytující pomoc obětem DN	25
5.2.1 Bílý kruh bezpečí	26
5.2.2 Koordona – Koalice organizací proti domácímu násilí	28
6 Způsoby ochrany a pomoci obětem domácího násilí v Německu	30
6.1 Současná legislativa	32
6.2 Intervenční projekty	33
6.2.1 Berlínský intervenční projekt proti domácímu násilí (BIG)	35
6.3 Aktivity vybraných složek v systému pomoci obětem DN v Německu	38
6.3.1 Polizei (Policie)	38
6.3.2 Justice	39
6.3.3 Intervenční centra	39
ZÁVĚR	42
Seznam použitých zdrojů	44
PŘÍLOHOVÁ ČÁST	
Seznam příloh	47
Abstrakt	

1 Úvod

V dnešní společnosti se člověk stále častěji setkává s nejrůznějšími formami násilí, ať už v médiích, v sociálním prostředí nebo dokonce ve svém vlastním soukromém životě. Násilí ve vlastní rodině potom "bolí dvakrát tolik". Domácí násilí je sociální fenomén rozšířený po celém světě, který byl dlouhou dobu tabuizován a považován za soukromý problém partnerů. Dnes je tato problematika velmi aktuální a stále více diskutovanou oblastí a to především prostřednictvím mediální kampaně zejména neziskových organizací, díky které se závažnost tohoto fenoménu dostává do povědomí odborné i široké veřejnosti.

Domácí násilí se odehrává v rodinách bez ohledu na jejich sociální postavení. Často bývá chápáno a zjednodušováno na otázku fyzického násilí, ovšem domácím násilím se rozumí rovněž i psychické týrání, sociální omezování, ekonomická kontrola a také sexuální zneužívání či znásilnění od partnera.

Výsledky nejrůznějších průzkumů a statistik ukazují, že 95-98 % obětí domácího násilí jsou ženy. Oběti domácího násilí netrpí jen vnějšími zraněními, ale především duševními ranami, které způsobili jejich nejbližší. U týraných žen je čtyři až pětkrát větší pravděpodobnost, že se ocitnou na psychiatrii. Téměř jedna třetina trpí těžkými depresemi a stávají se závislými na alkoholu či drogách. U těchto žen je také až pětkrát větší pravděpodobnost sebevraždy a z deseti případů v devíti zavraždí žena násilníka v sebeobraně. Tyto hrůzné statistické údaje vypovídají o nutnosti zasáhnout, problém domácího násilí účinně řešit a především mu předcházet.

Jedním z neméně důležitých faktorů v otázce domácího násilí je též přítomnost dětí v domácnostech kde se jakákoli forma zneužívání a týrání odehrává. Tyto děti bývají svědky násilí páchaného převážně na jejich matkách a trpí stejně, jako kdyby byly samy terčem onoho násilí (pokud už také nejsou, jak tomu v mnohých případech je). Problematikou dětí, které se staly svědky nebo přímými oběťmi domácího násilí spolu s jejich matkami se podrobně ve své práci nezabývám. Tato problematika je velmi široká, má svá specifika a je ošetřena podrobně v jiných právních a společenských normách než těch, které ve své práci zkoumám.

Cílem mé práce je předložit přehledný soubor možností pomoci obětem domácího násilí v České republice a ve Spolkové republice Německo. Výzkumnou metodou, kterou

jsem ve své práci použila je metoda zmapování současné situace v obou zemích. Aktuální situaci o systému pomoci v sousedním Německu se mi podařilo zmapovat během mého studentského pobytu v rámci programu Erasmus – Sokrates. Problematikou domácího násilí se zabývám již delší dobu a při pobytu v německém Landshutu se mi naskytly možnosti, které mne inspirovaly k rozhodnutí zkoumat ve své bakalářské práci systém pomoci a podpory obětem domácího násilí v obou zemích a případně poukázat na zjištěné rozdíly.

Informace jsem čerpala z dostupné literatury, webových stránek ministerstva vnitra a ministerstva práce a sociálních věcí a organizací činných v oblasti pomoci obětem domácího násilí. Německý systém pomoci jsem zmapovala díky dobře zpracovaným a aktualizovaným internetovým stránkám německého ministerstva pro rodinu, seniory, ženy a mládež a dostupných zdrojů knihovny Fachhochschule Landshut. Nejcennější informace k dané problematice jsem získala díky ochotě odborníků pracujících v oblasti práva a sociálních služeb, kteří mi poskytli interview. Spoustu vzácných informací mi poskytla při odborných konzultacích na Fachhochschule Landshut Prof. Dr. Mechthild Wolff, která je velmi zainteresovaná v problematice domácího násilí v Německu. Během mého studijního pobytu v Německu jsem se rovněž zúčastnila odborného semináře k tématu zavedení nového zákona Gewaltschutzgesetz do praxe, ze kterého jsem si odnesla mnoho cenných informací.

V teoretické části této práce nejprve charakterizují pojem domácího násilí, znaky, formy a specifika tohoto jevu. Zabývám se také mýty, které brání společnosti v uvědomění si problému v jeho pravém slova smyslu. V dalších kapitolách upřesňuji kdo je pachatelem a kdo obětí domácího násilí.

V praktické části práce předkládám přehledný soubor možností pomoci obětem domácího násilí v České republice a ve Spolkové zemi Německo. Konkrétní možnosti pomoci obětem domácího násilí jsou rozděleny do dvou celků. V prvním se zabývám aktivitami státní správy České republiky a činností nestátních neziskových organizací v oblasti řešení problematiky domácího násilí. Druhá část pojednává o německém systému pomoci a podpory obětem domácího násilí. Popisuji zde současnou legislativu, berlínský intervenční projekt BIG a interdisciplinární systém v řešení problematiky domácího násilí.

1 Charakteristika domácího násilí

„Pojem domácí násilí zahrnuje fyzické, sexuální, psychické či ekonomické násilí (či např. vynucenou izolaci), k nimž dochází mezi blízkými osobami. Většinu obětí domácího násilí tvoří ženy, přičemž pachatelé jsou obvykle jejich současní i bývalí partneři (dochází ale i k násilí na dětech, starých osobách, násilí žen proti mužům či k násilí v homosexuálních vztazích).“¹

Domácí násilí můžeme chápat v širším slova smyslu jako násilí v rodině páchané na dětech či rodičích, případně seniorech. Ve své bakalářské práci se zabývám domácím násilím v užším slova smyslu, jež představuje násilí mezi partnery. Typickou obětí v případech domácího násilí je žena. Obětí se však může stát i muž.

Charakteristickým rysem domácího násilí je jeho opakování, dlouhodobost a téměř každodenní přítomnost. Dalším typickým znakem domácího násilí je přítomnost dětí v domácnostech, kde se násilí odehrává.

Za hodnou pozornosti je také dvojí tvář pachatele. Vysoké procento obětí uvádí, že jejich partner má dva vzorce chování: laskavé a přátelské, které prezentuje na veřejnosti a násilnické chování vůči své partnerce v domácím prostředí. Dvojí tvář partnera obětí ztěžuje situaci a bývá i zdrojem nejrůznějších mýtů o ději v rodině pro okolí. Na straně jedné vzbuzuje pocity domnělé viny, na straně druhé blokuje odvahu obětí svěřit se se svými starostmi – oběť se totiž obává, že jí okolí neuvěří.²

Domácí násilí jde napříč spektrem sociálních vrstev, a naprostým mýtem je tvrzení, že se týká pouze rodin na nízké sociální úrovni.

¹ *Co je domácí násilí*. [Online]. ROSA, o.s. [cit.2006-03-12]. Dostupné na: <<http://www.rosa-os.cz>>.

² Srov. PIKÁLKOVÁ, S. (ed.) *Mezinárodní výzkum násilí na ženách-Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. ISBN 80-7330-054-0. s. 41.

1.1 Znaky domácího násilí

a) Soukromí jako místo, kde dochází k násilí

K domácímu násilí dochází ve vztazích mezi vzájemně velmi blízkými a důvěrně známými osobami, v manželských či partnerských vztazích. Oběť a agresor jsou tudíž citově, sociálně a ekonomicky vzájemně závislí. Agresor na svoji oběť útočí na jejich společné soukromé půdě (nejčastějším místem činu je společný byt), eventuálně jinde v ústraní, kam nedosahuje veřejná kontrola. Oběť je v průběhu fyzického, psychického či sexuálního napadání vždy izolována od možností jakékoli pomoci zvenčí.

b) Opakování a postupný nárůst intenzity násilných incidentů

Domácí násilí má svou příznačnou dynamiku. Nepředstavuje ojedinělý a jednorázový incident, naopak k násilí dochází opakovaně. Ve vztahu mezi partnery se střídají fáze klidu s okamžiky násilí, po kterých zpravidla dochází k fázi usmiřování a slibů. Typickým znakem je vzrůstající intenzita jednotlivých incidentů. Ze začátku jsou ataky a výpady vůči partnerovi drobnějšího rázu, což vede oběť k přehlížení či zlehčování a omlouvání agresorovo chování. Od urážek se však stupňuje k psychickému snižování lidské důstojnosti až k fyzickým útokům a závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život oběti. Agresor intenzitu svých ataků stupňuje, jeho metody týrání jsou stále rafinovanější a také zkracuje intervaly fáze klidu.

c) Dlouhodobost

Domácí násilí přetrvává i po velmi dlouhý časový interval v řádu několika let. Zpravidla uběhne více než rok, než se oběť odhodlá vyjít se svým problémem na světlo a svěřit se další osobě.

d) Příčiny domácího násilí

Teorii příčin domácího násilí existuje několik. Nejčastěji zastávané teorie poukazují na to, že násilí páchané na ženách je jev historicky podmíněných nerovnoprávných mocenských vtaů mezi ženami a muži. Tyto nerovné vztahy vedly k nadvládě mužů nad ženami a k diskriminaci žen. Pocit vlastní hodnoty je vytvářený na základě tradičně děděné

pozice hlavy rodiny, přenosem z extrémně patriarchálního rodinného systému s pevnými pravidly a nehybnými životními představami pro všechny zúčastněné. Hodnota nespočívá ve vlastní osobě, naopak, osoba přebírá hodnotu pozice, která jí byla přisouzená. Pokud se tato pozice a tím i její hodnota zpochybní a odkloní od předepsané pozice, nastupuje strach ze ztráty tváře a strach ze ztráty jistoty, hodnoty a pořádku.³

Skutečná příčina dnešního domácího násilí tedy pochází z nerovnováhy moci (fyzické, psychické, sociální, ekonomické). Důvody, proč muži páchají násilí na ženách, velmi významně souvisí s výchovou, genderovými stereotypy, s tím, jaké kulturní podmínky a vzorce chování jsou připisovány mužům a ženám v pohádkách, příslovích, pořekadlech, školních učebnicích, médiích a v našem každodenním životě. Ve výchově chlapců je např. kladen důraz na samostatnost, soutěživost, zdravou agresivitu a potlačování emocionální projevů. U dívek naopak. Násilničtí muži vnímají potom moc a kontrolu jako základnu svých intimních vztahů.

1.2 Formy domácího násilí

Tento přehled uvádí způsoby a metody, ke kterým se agresori nejčastěji uchylují. Může pomoci ujasnit si, zda člověk žije ve vztahu, kde dochází k domácímu násilí. Čím více prvků podobného chování partnera v něm nalezneme, tím horší může situace být. Rozpoznání signálů poukazujících na násilí je důležité k tomu, aby mu člověk předešel či ho přerušil. Vzhledem k tomu, že procento mužů – obětí domácího násilí je v poměru k ženám – obětím velmi malé, je v následujícím textu uvedena žena jako oběť a muž jako pachatel domácího násilí, i když v některých případech může být situace agresora a oběti mezi partnery opačná.

a) Fyzické násilí

Fyzické násilí se vyskytuje v nejrůznějších formách – bití, kopání, fackování, škrcení rány pěstí, popálení, bodání, škrábání, mlácení o zeď, ohrožování střelnou zbraní. Může být namířeno proti oběti či dětem (případně i oblíbenému zvířeti).

³ *Násilí na ženách*. [Online]. Feministická skupina 8. března, 2001, [cit. 2006-03-23]. Dostupné na: <<http://fs8brezna.ecn.cz/files/nasilinazenach.html>>.

Ve většině případů jdou ruku v ruce fyzické a psychické formy domácího násilí. Lze říci, že v reálu neexistuje čisté fyzické násilí bez emocionálního deptání. Fyzické napadání je vždy “obaleno” i psychickými útoky a urážkami, ať už vědomě či jako pouhý background pro přímé kontaktní násilí na partnerce.

b) Psychické násilí

„Psychické násilí zpravidla doprovází všechny ostatní formy domácího násilí. Pokud se vyskytuje osamoceně, tj. nedoprovází ostatní formy násilí, je o to těžší jeho existenci prokázat.“⁴

Nejčastěji se vyskytuje v podobě citového vydírání, zesměšňování, znevažování a podceňování osobnosti partnerky, snižování jejího sebevědomí, užívání nadávek, obviňování, vyhrožování násilím proti ženě i proti dětem, vyhrožování sebevraždou, užívání nejrůznějších nesmyslných příkazů, zákazů, izolací, kontrol, odpírání jídla a spánku apod.

c) Sociální násilí

Vyskytuje se ve formě bránění styku s rodinou a přáteli, zamykání v bytě, nemožnosti telefonování, příp. kontroly veškerých telefonátů, sledování, nečekané “kontrolní” návštěvy či telefonáty.

d) Ekonomická kontrola

Omezování přístupu k penězům, kontrola příjmů, neposkytování příspěvků na vedení domácnosti, zákaz chodit do práce, případně odebírání vydělaných peněz apod.

e) Sexuální násilí

„Sexuální násilí zahrnuje všechny sexuální činy, které jsou na ženě vynucené. Sexuální násilí je aktem agrese a zneužití moci a není výsledkem nekontrolovatelných sexuálních

⁴ VYKOPALOVÁ, H. *Násilí v rodině*. Kriminálníka, ročník XXXIV 4/200.[cit.2006-03-30]. MVČR, 2001. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2001/01_04/vykopal.html>.

*puďů!*⁵ Sexuální zneužívání zahrnuje jakékoli pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování ženy, nebo dítěte, včetně znásilnění.

1.3 Mýty o domácím násilí

- **Mýtus: Domácí násilí se týká jen sociálně slabších vrstev.**

Fakta: Domácí násilí se vyskytuje ve všech společenských skupinách, nezávisle na vzdělání či ekonomické situaci pachatele či oběti.

- **Mýtus: Domácí násilí jsou spíš hádky, "italská manželství".**

Fakta: K domácímu násilí dochází většinou záměrně a opakovaně. Je třeba odlišit běžný manželský či partnerský konflikt, při němž proti sobě stojí dva jedinci ve stejné pozici, a domácí násilí, kde proti sobě stojí vystrašená oběť a násilník. Domácí násilí není jen hádkou - kromě psychického teroru (vyhrožování, ponižování, odpírání potavy či spánku) často dochází k surovému fyzickému napadání, které končí vážným zraněním s celoživotními následky či dokonce smrtí.

- **Mýtus: Příčinou domácího násilí je především alkoholismus partnera.**

Fakta: Příčinou domácího násilí je snaha získat kontrolu nad partnerem. Alkohol může sloužit jako "spouštěcí prvek" nebo jako výmluva, není ale příčinou násilí!

- **Mýtus: Za domácí násilí si mohou ženy samy, muže totiž provokují.**

Fakta: Násilní partneři se na "vyprovokování" k násilí vylouvají často - důvodem k násilí podle nich může být cokoli, co není podle jejich představ. Ovšem i kdyby je někdo "provokoval", těžko by např. napadli kolegu či kolegyni v práci, spolucestujícího apod. K násilí se v rodině uchýlí proto, že mají pocit, že si to mohou dovolit, a proto, že chtějí získat nad partnerkou absolutní moc a kontrolu. Omluvou pro fyzické napadení či psychický teror ale nemůže být žádné jednání ani fakt, že se jedná o partnerku či manželku.

⁵ *Násilí na ženách.* [Online]. Feministická skupina 8. března, 2001, [cit.2006-03-23].
Dostupné na: <<http://fs8brezna.ecn.cz/files/nasilinazenach.html>>

➤ **Mýtus: Ženy mají domácí násilí ve vztahu rády.**

Fakta: Druhý nejčastěji rozšířený mýtus, navíc výrazně podporovaný porno průmyslem. Prakticky žádná žena však netouží po soužití, v němž by byla tlučena, ponižována, psychicky deptána.

➤ **Mýtus: Situace asi není tak strašná, jinak by partnerka od násilníka odešla.**

Fakta: Ženy neodcházejí od násilného partnera z řady důvodů - chtějí zachovat dětem úplnou rodinu, mají k partnerovi stále citový vztah, omlouvají jeho jednání a hledají chyby především v sobě. Mezi důvody, proč oběť neodejde, ale patří i strach z fyzického napadení, zastrašování a vydírání ze strany partnera, pocit bezmoci a beznaděje nebo ekonomická závislost. Samotný odchod navíc domácí násilí nevyřeší – řada pachatelů se násilí dopouští i nadále a snaží se získat ztracenou kontrolu nad obětí.

➤ **Mýtus: Oběť a pachatele domácího násilí lze snadno rozpoznat.**

Fakta: Domácí násilí může být skryto za zdmi domova po velmi dlouhou dobu a to i před příbuznými oběti. Ta se totiž za násilí stydí nebo se obává reakce pachatele i okolí, a tak svá zranění maskuje, případně je vysvětluje jinými příčinami. Naopak násilní partneři se svému okolí jeví jako příjemní a sympatičtí lidé, kteří se ke své partnerce a dětem chovají dobře – násilí se totiž dopouštějí pouze vůči své partnerce.⁶

2 Pachatelé domácího násilí

V českých rodinách, podobně jako i v zahraničí, je typickým agresorem v případech domácího násilí muž. Obětí domácího násilí se sice mohou stát obě pohlaví, avšak zatím vše nasvědčuje tomu, že typickou, nejčastější obětí domácího násilí je žena (dostupné zdroje uvádějí, že 96% obětí jsou ženy). I proto se v souvislosti s domácím násilím mluví o genderově podmíněném násilí a domácí násilí je v mezinárodních deklaracích běžně zahrnováno pod pojem násilí na ženách.

”Pachatel domácího násilí; perpetrator of domestic violence. Osoba, která se v domácím prostředí dopouští násilných činů, kvalifikovaných v zákoně jako činy trestné.

⁶ *Mýty o domácím násilí.* Kampaň proti domácímu násilí na ženách. [cit. 2006-03-30]. Dostupné na: <<http://www.stopnasili.cz/index.htm>>.

P. d. n. se liší od pachatelů jiných typů kriminality, nemusí mít sklon k jinému druhu trestné činnosti... ”⁷

Pro pachatele domácího násilí je častý a charakteristický dvojí vzorec chování - navenek přistupuje ke své partnerce pozorně a mile, v soukromí k ní však bývá bezohledný a násilnický.

Typický sociologický profil pachatele – muže, násilníka neexistuje. Domácí násilí je pácháno agresory různého věku, sociálního i ekonomického postavení, vzdělání, etnické, náboženské i rasové příslušnosti i povahového založení. Ve všech případech, kdy byli klinicky zkoumáni pachatelé domácího násilí, se ve vzorku zkoumaných osob objevily všechny osobnostní typy, a to od silně se kontrolujícího (overcontrolling), dominantního a agresivního prototypu až po impulzivního, úzkostně zlostného, slabého (undercontrolled) a podezřavého prototypu pachatele. Znamená to, že nebyl objeven žádný povahový rys, který by byl jako jediný typický pro domácího agresora.⁸

V odborné literatuře jsou domácí agresori rozčleňováni podle několika hledisek do různých typologických skupin. Jedním z možných členění je členění domácích agresorů vycházející z toho, jakým způsobem je domácí násilí pácháno, tzn. jaké vzorce násilného jednání pachatel používá. Dle Pat Carvenové existuje několik základních typů pachatele domácího násilí. Jsou to: surovec, žárlivec, špatný otec, lhář, vyděrač, sexuální násilník, pán domu a psychický utlačovatel. Z údajů neziskových organizací zabývajících se domácím násilím v České republice lze odvozovat, že u nás pravděpodobně převládá typ "vyděračský surovec", praktikující fyzické a psychické týrání.⁹

U většiny mužů, kteří se stali ve svém životě krutými agresory, se prokázal fakt, že pocházejí z rodin, ve kterých se sami setkali se zkušeností domácího násilí.

⁷ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-549-0. s. 140.

⁸ Srov. HRDÁ, L., *Pachatelé domácího násilí*, [online], cit. 2006-04-11. Dostupné na: <http://archiv.neviditelnypes.zpravy.cz/hyena2002/clanky/2004/08/385650_0_0.html>.

⁹ Srov. *Tamtéž*

3 Oběti domácího násilí

Všechny projevy fyzického, psychického a sexuálního násilí páchaného mezi jednotlivými členy rodiny, jsou v naprosté většině páchané muži vůči ženám (manželkám, družkám, partnerkám). Opačná pozice, tj. muž v roli oběti domácího násilí bývá ojedinělým případem. Nicméně i takoví muži existují. Může se jednat i o násilí mezi osobami stejného pohlaví, žijící ve společném svazku, kde obětí může být jak žena, tak i muž. V naprosté většině domácností, ve kterých se domácí násilí odehrává jsou přítomny děti, které jsou buď přímou obětí násilí nebo nepřímou obětí, jako svědci násilí páchaného na jejich rodičích.

“Oběť lze obecně charakterizovat jako osobu, která je vystavena psychickému a fyzickému násilí, kdy násilník je posedlý hledáním chyb a nedostatků v chování oběti a tím vytváří pro sebe důvod k trestání této osoby.”¹⁰

“Oběť domácího násilí je charakterizována na základě této opakované stresové situace, jako osoba, s podlomeným sebevědomím a s narušenou rovnováhou vnímání mezilidských vztahů, jako osoba, která pozbývá soudného náhledu na patologické jevy vyskytující se v souvislosti s týráním a násilím páchaným v rodině.”¹¹

Dennodenními pocity oběti jsou úzkost, **strach**, bolest a stres, nejistota, pocity bezmoci, studu a viny. Ztráta jakéhokoli sebevědomí, normálních měřítek hodnot a životních perspektiv vede k apatii a sebedestruktivním tendencím. Oběť domácího násilí se chová způsobem často pro okolí nepochopitelným. Své útrapy zapírá či bagatelizuje, agresora omlouvá, obviňuje sama sebe. Jedná se zde o přirozenou reakci, nevyhnutelnou odezvu lidského organismu a lidské psychiky vystavené nepřetržitému týrání.

3.1 Profil oběti – ženy

Ženy jako oběti domácího násilí se setkávají se všemi druhy násilných incidentů. Ve většině případů se u nich střídá psychické ponižování s fyzickými a sexuálními útoky.

¹⁰ *Vznik závislosti ženy – oběti.* [Online]. [cit. 2006-03-25]. Domovská stránka: Domácí násilí. Dostupné na: <http://www.domacinasili.info/cze/vzdelavaci_aplikace/2%20-%20obeti.htm>.

V nemalém procentu jsou podrobeny i ekonomickému strádání z důvodu ekonomické kontroly a odebírání finančních prostředků násilným partnerem.

Charakteristickým souborem důsledků týrání a zneužívání oběti je **Syndrom týrané ženy** (Battered Woman Syndrom).

Žena s typickými projevy tohoto syndromu je přehnaně laskavá, ochotná vyhovět čemukoliv a kdykoliv, neprůbojná, podřízená, s nízkým sebevědomím. Zkresleně vnímá i okolí – to, že se o domácím násilí ve společnosti minimálně mluví, vede k tomu, že žena si nakonec není jistá, zda ponižování a fyzické týrání nezakoušejí všechny ženy a začne mít pocit, že je to normální. U týraných žen se projevuje takzvaná *naučená bezmocnost* – jakmile se naučí, že jejich sebelepší chování neovlivní partnerovu násilnou reakci, vzdají to, přestanou hledat “únikovou cestu” a naprosto odevzdaně „očekávají další ránu“. Oběti domácího násilí se ve sto procentech případů samy obviňují, snaží se strašnou realitu, kterou prožívají, vysvětlit, očistit pachatele, aby s ním mohly dále žít. Samy před sebou a před okolním světem tak přebírají odpovědnost za násilí na sebe, říkají, jak jsou špatné hospodyňky, jak něco neumí nebo dělají špatně a že si vlastně trest zaslouží (ženu, která si domácí násilí vymyslela a chce pouze očernit svého manžela/partnera, poznáme velmi jednoduše – nikdy neobviňuje sama sebe).¹²

Ve společnosti jsou zakořeněné některé mýty o ženách, obětech domácího násilí, které znemožňují snahu těchto žen upozornit na jejich traumatickou situaci a znesnadňují jim možnost začít problém řešit. Naprostými mýty jsou např. tvrzení, že ženy si samy vybírají partnery, kteří je týrají, že k násilnému chování muže provokují, že zřejmě jim jejich situace vyhovuje nebo jí dokonce chtějí, protože jinak by násilníka opustily nebo že si násilí záměrně vymýšlejí aby snadněji získaly např. při rozvodu děti do své péče. Tyto mýty vznikly však díky nepochopitelným reakcím obětí na domácí násilí, které jsou součástí syndromu týrané ženy a naučené bezmocnosti popsaných výše.

¹¹ *Shrnutí a charakteristika oběti, role*. [Online]. [cit. 200—03-25]. Domovská stránka: Domácí násilí. Dostupné na: <http://www.domacinasili.info/cze/vzdelavaci_aplikace/2%20-%20obeti.htm>.

¹² Srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 3.vyd.Praha: Portál, 2000, ISBN: 80-7178-475-3.

3.2 Muž obětí domácího násilí

Muž v roli obětí domácího násilí se vyskytuje zřídka. Možná teorie nízkého procenta mužů, obětí domácího násilí je, že muži nejčastěji nepřiznávají to, že jsou ve svém partnerském vztahu týráni či zneužíváni. Poslední dobou však i počet týraných mužů narostl a předpokládá se, že skutečné číslo je mnohem vyšší než udávaných pět procent.

U mužů jež se setkali s domácím násilím je ve většině případů domácí teror zaměřen spíše na psychické deptání, ponižování, zesměšňování a urážení. V menším množství případů se však lze setkat i s fyzickým a ekonomickým týráním. Sexuální agrese zaměřená na muže se vyskytuje minimálně.

3.3 Oběť dítě – jako svědek domácího násilí

K domácímu násilí dochází za zavřenými dveřmi domovů. Jedinými, zato častými svědky domácího násilí bohužel bývají děti. Podle posledního celostátního průzkumu jsou děti v rodinách s výskytem domácího násilí přítomny v 85 % případů.¹³

Děti jsou vždy postiženy násilím, které je namířeno proti jejich matce. Už pouhá přítomnost dětí při napadení matky je kvalifikována podle WHO jako psychické týrání dítěte.

Děti se stávají nejen svědky křiku, nadávek, ponižování, zesměšňování, výhrůžek, ale i fackování, bití a brutálních napadení svých matek. Už samotné svědectví je pro tyto děti velikým traumatem. Stává se, že se děti svou napadenou matku snaží aktivně bránit. Tím se potom zpravidla sami stanou terčem napadení. Často se navíc stávají prostředkem k manipulaci agresora a k získání jeho kontroly nad obětí.

Na opakované a trvalé vystavení domácímu násilí děti reagují trvalým napětím. Ztrácejí pocit jistoty a bezpečí, cítí se bezmocné, svalují vinu na sebe, je narušena jejich sebedůvěra, jsou vážně traumatizovány. Mívají nejrůznější psychické potíže (úzkost, strach, apatie, nízké sebevědomí, deprese až suicidální pokusy), bývají podrážděné, agresivní. Dále

¹³ Prevence a osvěta jsou nutné už na základních školách. Časopis Sociální práce č. 2/2006. Brno: ASVSP, 2006., s.14.

trpí často psychosomatickými potížemi (nechutenství, nespavost, pomočování). Následky se potom odráží jak v prospívání ve škole, tak i v jejich sociálních kontaktech (lhostejnost vůči okolí, nezáměr o kontakt s vrstevníky, nedůvěřivost, agrese), včetně narušených vztahů s jejich vlastními rodiči.

Je prokázáno, že lidé, kteří v dětství prožili domácí násilí v rodině či byli jeho svědky, se v jejich dalších vztazích často sami stávají agresory či oběťmi domácího násilí.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Popis výzkumné metody

Vzhledem ke zvolenému tématu a cíli bakalářské práce byl realizován kvalitativní výzkum, neboť pro řešení zvoleného problému bylo nezbytné postihnout subjektivní ukazatele a co nejširší orientaci v řešené problematice. Pro sběr primárních dat byla zvolena metoda dotazování, technika polostandardizovaného rozhovoru s pracovníky pomáhajících organizací, zabývajícími se problémem domácího násilí a pracovníky státní správy a samosprávy v České republice a v sousední zemi Německo.

Zároveň byla provedena sekundární analýza dat a obsahová analýza dostupných domácích i zahraničních zdrojů dotýkajících se problematiky domácího násilí včetně základních legislativních ustanovení.

5 Pomoc obětem domácího násilí v ČR

Česká republika udělala v oblasti řešení problematiky domácího násilí za posledních několik let velký krok kupředu. V minulosti oficiálně "žádné domácí násilí neexistovalo", a proto se instituce (především státní) touto problematikou prakticky nezabývaly. V tomto ohledu je dnes co do pomoci obětem domácího násilí situace výrazně lepší především díky tomu, že pozitivních změn doznala i oblast práva.

Přesto problém zdaleka není pod kontrolou, což dokazuje i množství případů, jejichž počet se neustále zvyšuje. V jednání kompetentních orgánů a institucí je postrádána adekvátní reakce, jakou si tento závažný problém vyžaduje.

Ze sociologických průzkumů vyplývá, že některou z forem domácího násilí ze strany partnera zažilo 38% českých žen.¹⁴ Je proto třeba se touto problematikou nadále zabývat a neustále zlepšovat strategii pomoci obětem domácího násilí.

5.1 Aktivity státní správy při řešení problematiky domácího násilí

Ještě v nedávné minulosti se stát a jeho orgány samotným domácím násilím v podstatě nezabývaly. Pomoc obětem domácího násilí poskytovaly vesměs nestátní neziskové organizace. Jejich činnost byla však omezována a ztěžována tím, že neexistoval právní rámec problematiky domácího násilí. Za posledních několik let se hodně změnilo. Vláda České republiky zařadila do svých priorit řešení problematiky domácího násilí a začala plnit opatření k eliminaci násilí páchaného v soukromých domovech. Plnění opatření průběžně monitoruje meziresortní skupina expertů koordinovaná Ministerstvem vnitra složená ze zástupců a zástupkyň Ministerstva vnitra, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, občanského sdružení Bílý kruh bezpečí a Koordony – koalice organizací proti domácímu násilí. Opatření státu jsou zaměřené na prevenci, odhalování a stíhání domácího násilí a na pomoc obětem domácího násilí.

5.1.1 Legislativa – právní rámec domácího násilí

Domácí násilí ve své podstatě porušuje základní lidská práva, která jsou ustanovena v Listině základních práv a svobod (v ústavním zákoně č. 2/1993Sb.). Porušování práv páchaním domácího násilí v oblasti rovnosti mužů a žen je zachyceno také v řadě obecných ustanovení zákona č. 1/1993Sb., Ústavy České republiky. Princip rovnosti mužů a žen je zachycen i v dalších legislativních textech jako je např. občanský zákoník a občanský soudní

¹⁴ PIKÁLKOVÁ, S. (ed.), *Mezinárodní výzkum násilí na ženách-Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. ISBN 80-7330-054-0.

řád, trestní zákon a trestní řád, správní řád, zákoník práce, zákon o státní sociální podpoře, zákon o rodině a další.

Povinnost řešit problematiku domácího násilí vyplývá pro Českou republiku z mezinárodních úmluv přijatých v rámci Organizace spojených národů, zvláště z Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen, podepsané k 1. lednu 1993, tj. ke dni vzniku České republiky. Od roku 1998 je řešení násilí na ženách jednou ze sedmi hlavních priorit vlády, vymezených v dokumentu “Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti mužů a žen.”, jehož vypracováním byl pověřen ministr práce a sociálních věcí, který byl zároveň pověřen koordinací vnitrostátní politiky týkající se postavení žen ve společnosti.¹⁵ Úkolem splnit opatření č. 6 výše uvedených Priorit – “Navrhnout způsoby zavedení a působení interdisciplinárních týmů, spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů násilí na ženách”, za jehož realizaci zodpovídá ministr vnitra ve spolupráci s ministrem zdravotnictví a ministrem sociálních věcí, v kooperaci s dalšími resorty a neziskovými organizacemi, byl v dubnu 2002 pověřen tým expertů, který zpracoval projekt k naplnění výše uvedeného úkolu, jež probíhal formou odborné diskuse o domácím násilí u šesti “Kulatých stolů.” Výsledným produktem těchto odborných diskusí bylo vypracování projektu s návrhy na vytvoření právního rámce problematiky domácího násilí a rovněž vytvoření interdisciplinárních týmů, které by měly směřovat k systému koordinované mezioborové spolupráce směřující k eliminaci násilí na ženách v České republice.

Velkým úspěchem byl už v roce 2002 vznik i v současnosti aktivní “Aliance proti domácímu násilí” na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, iniciovaný Bílým kruhem bezpečí a dalšími neziskovými organizacemi. Aliance se zasazuje o změny v legislativě i praxi, aktivně se podílí na právních a preventivních opatřeních proti domácímu násilí – pořádá odborná školení pracovníků pomáhajících profesí, provozuje poradenskou a krizovou pomoc obětem domácího násilí, provádí osvětově-informační kampaně pro odbornou i laickou veřejnost.

Prvním významným krokem k řešení problému domácího násilí, o který se “Aliance proti domácímu násilí” zasadila, byla novelizace trestního zákona č. 91/2004 Sb., v němž byla zavedena nová skutková podstata v ustanovení § 215a TrZ nazvaná “Týrání osoby žijící

¹⁵ Srov. *Informace o plnění opatření pro zavedení interdisciplinárních týmů spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoci při odhalování a stíhání případů domácího násilí za rok 2005*. Praha: Dokument ministerstva vnitra České republiky, 2005. [cit.2006-04-10]. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/dokument/2006/rovnost/domnasili.pdf>>.

ve společně obývaném bytě nebo domě”.¹⁶ S její účinností, dne 1.6. 2004, došlo ke změně v přístupu k domácímu násilí především tím, že se činy páchané na obětech domácího násilí kriminalizují, tudíž se celý problém domácího násilí detabuizuje. Skutková podstata podle § 215a TrZ není zařazena ve výčtu trestných činů podle § 163 trestního řádu, což znamená, že k zahájení trestního stíhání není třeba souhlasu poškozeného – oběti domácího násilí. To usnadnilo situaci obětem, které se mohli v minulosti na policii obrátit pouze v případě, že došlo k “vážnějším” útokům, které bylo možno kvalifikovat jako trestný čin, popř. přestupek (jako např. ublížení na zdraví podle § 221, omezování osobní svobody podle § 231, zbavení osobní svobody podle § 232, vydírání podle § 235, útlak podle § 237, týrání svěřené osoby podle § 215, násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci podle § 197a, porušování domovní svobody podle § 328, porušování tajemství dopravovaných zpráv podle § 239, znásilnění podle § 241, vraždy podle § 219 a další trestné činy definované zejména v sedmé a osmé hlavě zvláštní části trestního zákona).¹⁷ Zahájení trestního stíhání vyžadovalo podání trestního oznámení a podepsání souhlasu s trestním stíháním přímo poškozenou obětí. Tím se paradoxně spustil kolotoč dalších utrpení v podobě výpovědí, dokazování a mnohdy neodborným a nešetrným zacházením s oběťmi ze strany policie a dalších orgánů (tzv. sekundární viktimizace). Pachatel byl také převážně stíhán na svobodě, což nadále ohrožovalo zdraví a život obětí a jejich dětí. Pod nátlakem a výhrůžkami však oběti své žaloby často stahovali a odvolávali souhlas se stíháním násilníka. Tato jejich složitá a tíživá situace se má změnit s novým zákonem na ochranu před domácím násilím, který začne platit od 1. 1. 2007, a který je mimo jiné inspirovaný legislativními opatřeními sousedního Německa.

Aktuální změny v legislativě se týkají i sociálně právní ochrany dětí, které jsou v mnoha případech svědky domácího násilí a vždy bez rozdílu jím také poškozovány. Obsáhlou změnu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a některých dalších souvisejících zákonů představuje zákon č. 134/2006 Sb., který nabývá účinnosti dnem 1. června 2006, a který pamatuje na děti, oběti domácího.

Zákon na ochranu před domácím násilím

Nejaktuálnějším a nejvýznamnějším počinem v oblasti právního postihu domácího násilí v České republice je schválení zákona na ochranu před domácím násilím

¹⁶ Srov. *Trestní zákon*. Zákon č. 140/1961 Sb. v plném znění.

¹⁷ Srov. *Tamtéž*

(14. března 2006 schválen Parlamentem ČR a 31. března podepsán prezidentem republiky Václavem Klausem), který s účinností od 1. 1. 2007 umožní vykázat pachatele domácího násilí ze společné domácnosti.

*“Zákon na ochranu před domácím násilím je jednou z nejrozsáhlejších legislativních úprav v historii českého zákonodárství. Zasahuje do osmi zákonů. Unikátní je také jeho příprava, na které z iniciativy BKB a APDN osm měsíců pracovala bez nároku na odměnu expertní skupina Aliance proti domácímu násilí tvořená desítkou předních odborníků z oblasti legislativy a exekutivy. Návrh byl poprvé prezentován na Národním kongresu Aliance v říjnu roku 2004, o měsíc později byl formou poslanecké iniciativy podepsané 55 poslanci v čele s členem Aliance Janem Kasalem předložen Poslanecké sněmovně.”*¹⁸

Přijetím tohoto zákona dochází k zásadnímu obratu v několika směrech. Česká republika přijetím tohoto zákona vstupuje mezi státy s proaktivní reakcí na domácí násilí. Institucím dosud chyběl nástroj k intervenci, která by zastavila domácí násilí včas, ještě než dojde k závažné újmě na zdraví. Tím že i v ČR bude možné násilnou osobu na omezenou dobu vykázat ze společného bydliště, mizí jedna z podstatných příčin domácího násilí – to je nulová reakce státu na ranné fáze domácího násilí. Zákon zavádí systémový, komplexní přístup k prevenci a ochraně před domácím násilím. Upravuje a hlavně **propojuje postupy policie, justice a sociálních služeb při řešení případů domácího násilí**. Dává tedy nové pravomoci nejen Policii České republiky, ale i justici a sociálním službám.

Policie bude mít v případě odůvodněné hrozby dalšího fyzického násilí právo chránit ohroženou osobu v jejím bydlišti tím, že vykáže násilnou osobu na deset dnů z tohoto obydlí. V této lhůtě budou ze zákona probíhat další aktivity, které pomohou ohrožené osobě nalézt individuálně vhodný další postup. Při řešení případů domácího násilí bude tedy policie spolupracovat se specializovanými intervenčními centry a s justicí.

Od podpisu zákona do konce roku 2006 zbývá tzv. legisvakanční lhůta, která je nezbytná pro výcviky policistů, soudců, sociálních pracovníků a také pro vznik akreditovaných intervenčních center.

¹⁸ HLAVICOVÁ, M. *Tiskové prohlášení Bílého kruhu bezpečí a aliance proti domácímu násilí k přijetí zákona na ochranu před domácím násilím*. [Online], 31.03.2006. [cit. 2006-04-10]. Dostupné na: <http://www.bkb.cz/news.php?action=showNews&id_categoryNode=372>.

5.1.2 Osvětové kampaně a prevenční projekty

Velkou roli v efektivitě ochrany společnosti před domácím násilím sehrává v prvé řadě dostatečná informovanost veřejnosti přičemž v posledních několika letech došlo v této oblasti v ČR k jistému posunu. Téma násilí v partnerských vztazích již přestává být našťastí doménou výhradně černých kronik a přes články v ženských časopisech se pomalu ukotvuje v celém českém mediálním spektru, což má obrovský význam pro uvědomění si problému domácího násilí v odborné i široké veřejnosti.¹⁹

V České republice probíhají v posledních letech nejrůznější informační, školicí a diskusní projekty pořádané z iniciativy jak neziskových nestátních organizací, tak státu. Mezi projekty státu patří např. Informační kampaň vlády ČR ve spolupráci s Úřadem zmocněnce pro lidská práva, která proběhla na podzim roku 2003.

Na základě usnesení vlády bylo pod záštitou ministerstva vnitra ČR v letech 2003-2004 realizováno šest "Kulatých stolů" zaměřených na řešení problematiky eliminace domácího násilí v českých podmínkách. Výstupem je návrh „*modelového mezioborového projektu k vytvoření právního rámce a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů*“. Na projektu se podílí a dílčí úkoly v řešení problematiky domácího násilí průběžně plní jednotlivá ministerstva (Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo zdravotnictví a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy). Jednotlivá ministerstva ve spolupráci s neziskovými organizacemi se zabývají nejen řešením současné problematiky ale právě také prevencí domácího násilí a s tím spojenou především problematiku informovanosti odborné i široké veřejnosti.

Od začátku roku 2005 plnění opatření vyplývající z projektu průběžně monitoruje meziresortní skupina expertů, složená ze zástupců jednotlivých ministerstev a dále pak zástupců občanského sdružení Bílý kruh bezpečí a Koordony - koalice organizací proti domácímu násilí.

Významnou organizací, která byla založena roku 2002 na půdě Poslanecké sněmovny ČR je Aliance proti domácímu násilí (APDN). Kromě aktivit v oblasti prevence domácího násilí došlo toto uskupení, v němž hlavní tvůrčí a realizační úlohu sehrává občanské sdružení

¹⁹ Srov. VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha: proFem, 2004. ISBN 80-239-2106-1. s. 172.

Bílý kruh bezpečí, svému úspěchu ve své činnosti zaměřené na změnu legislativy ČR v řešení problematiky domácího násilí. Návrh zákona na ochranu před domácím násilím, vypracovaný Expertní skupinou APDN, byl jako poslanecká iniciativa předložen koncem roku 2004 PSP ČR. Zákon byl Parlamentem ČR schválen v březnu 2006.²⁰

Jednotlivá ministerstva podporují informovanost o problematice domácího násilí u odborné i laické veřejnosti. Pravidelně přispívají k veřejné diskusi uveřejňováním nových informací z oblasti domácího násilí na svých internetových stránkách, pořádají tiskové konference k aktuálním problémům v této oblasti, veřejně představují výzkumné projekty z oblasti rovnosti mužů a žen a vydávají a distribuují publikace týkající se genderové problematiky, tedy i problematiky domácího násilí. Dále zástupci jednotlivých ministerstev pravidelně vystupují v médiích a vyjadřují se k problematice domácího násilí, účastní se veřejných diskusí a seminářů, které jsou pořádány ve spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi.

Problematika domácího násilí se stala nedílnou součástí odborné přípravy, výcviku a dalšího vzdělávání policistů, lékařů a zdravotníků, pracovníků ve školství, sociálních pracovníků a ostatních pracovníků v pomáhajících profesích. Ve spolupráci s neziskovými organizacemi byla vytvořena řada projektů, jejichž cílem je důsledné proškolení odborníků, což vede k efektivnější práci s oběťmi i pachateli domácího násilí. Prevenční projekty jednotlivých ministerstev jsou zaměřené na domácí násilí v rámci jednotlivých projektů na odstranění sociálně patologických jevů ve společnosti či snížení kriminality. Důležitá je podpora poradenských zařízení, které mají preventivní charakter a především finanční podpora aktivit neziskových organizací (např. pořádání informačních kampaní, vzdělávací programy pro odborníky přicházející do styku s oběťmi domácího násilí, zřizování a provozování azylových domů a poradenských center pro oběti domácího násilí, včetně krizových telefonních či internetových linek, a nově i projekty zaměřené na práci s pachateli domácího násilí).

²⁰ Srov. Aliance proti domácímu násilí. [Online]. Domovská stránka APDN. [cit.2006-05-12]. Dostupné na: <<http://www.domacinasili.cz>>.

5.1.3 Přímá specializovaná pomoc určená obětem domácího násilí

Nezastupitelnou roli v boji proti domácímu násilí sehrává také systém pomoci poskytovaný obětem domácího násilí. Přímou pomocí se rozumí jak krizová intervence a poradenská činnost, tak i pomoc v průběhu trestního, soudního či mimosoudního řízení a v neposlední řadě následná pomoc, včetně terapeutické.

V roce 1997 byl experty z téměř třiceti zemí vypracován projekt na doporučení Komise Organizace spojených národů pro prevenci kriminality a trestní soudnictví s konkrétním návodem pro uplatnění práv a modelů pomoci obětem trestných činů, včetně skutkové podstaty domácího násilí. Obsahuje základní kroky, které by státní správa, samospráva a nestátní subjekty v každé zemi měly podniknout. Na základě tohoto programu má být zvýšena odpovědnost vlád a organizací, které mají v maximální možné míře podniknout vše, aby poskytly pomoc obětem DN a aby byl zvýšen rozsah a dostupnost služeb obětem domácího násilí. Cílem je vybudovat integrovaný systém pomoci obětem, ve kterém by byly činné jak státní tak nestátní složky v oblasti řešení problematiky domácího násilí.²¹

Jedním příkladem vybudování takového přístupu je ostravský pilotní projekt Aliance proti domácímu násilí, v jehož rámci byl založen interdisciplinární tým pro řešení problematiky domácího násilí. Příprava projektu proběhla již v roce 2002 a realizace v letech 2003-2005. Na realizaci se podílelo 10 subjektů ze státní správy, samosprávy a nestátních organizací, konkrétně pracovníci policie ČR, městské policie, přestupkového oddělení, orgánu sociálně právní ochrany dětí, oddělení prevence kriminality, manželská poradna, krizové centrum pro děti a rodinu, sociální oddělení fakultní nemocnice, pracovníci charitního azylového domu a praktická lékařka. Všichni členové týmu prošli odborným školením a zavázali se ke vzájemné spolupráci a komunikaci v oblasti řešení případů domácího násilí. Cílem projektu bylo terénní ověření interdisciplinárního přístupu k řešení případů domácího násilí v praxi a založení DONA centra Bílého kruhu bezpečí ve městě Ostrava. Výstupem potom měl být manuál pro ostatní kraje a města o tom, jak mezioborově spolupracovat při řešení případů domácího násilí.²²

²¹ Srov. KAHOUN, V., KOZLOVÁ, L., TÓTHOVÁ, V. a kol.: *Sociální práce*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-138-2. s. 54.

²² Srov. ŠEDIVÁ, M. *Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí Ostrava*. [Online]. Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV, [cit.2006-05-25], 2003. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/prevence/obcanum/publik/ts/2003/rijen_vy.doc>.

V současné době je připraven návrh zákona o sociálních službách, který má přispět ke zvýšení úrovně kvality poskytovaných sociálních služeb zaměřených na pomoc obětem domácího násilí. V novém zákoně se např. počítá se specifikací institutu "azylový dům s utajenou adresou".

Státní správa přistoupila v posledních letech k problematice násilí na ženách iniciativně a s vůlí přispět jak k medializaci dané priority tak zejména k jejímu faktickému řešení s důrazem na komplexní přístup. Přestože se stále na poli prevence a řešení problematiky domácího násilí v převážné míře podílejí různé neziskové organizace, podpora státu a celkové uvědomění si problému ve společnosti je zde opravdu nezbytné.

5.2 Nestátních neziskové organizace poskytující pomoc obětem DN

Ještě v nedávné minulosti byla problematika domácího násilí v České republice silně tabuizována. Existence tohoto fenoménu byla společností jako takovou popírána nebo bagatelizována. V případě výskytu násilí v rodině, byl tento problém považován za soukromou záležitost, do které je třeba se nevměšovat. Závažnost problému si uvědomovala řada nestátních neziskových organizací. Jejich snahy o pomoc obětem domácího násilí však narážely jednak na nepochopení široké veřejnosti a především na neexistenci pojmu domácího násilí v českém právním řádu. Dlouholeté snahy nestátních neziskových organizací o detabuizaci fenoménu domácího násilí došly svému úspěchu teprve nedávno. Díky dosažení poměrně rozsáhlé medializace problému se podařilo zvýšit povědomí o existenci domácího násilí nejen u široké veřejnosti ale hlavně došlo k uvědomění si problému a převzetí odpovědnosti za řešení problematiky domácího násilí státní mocí.

Činnosti nestátních neziskových organizací na poli prevence i ochrany před domácím násilím výrazně usnadnily nedávné změny v legislativě České republiky a zvýšení povědomí o domácím násilí v celé společnosti. Nejvýznamnější je fakt, že nestátní neziskové organizace spolupracují na státním projektu zavedení interdisciplinárních týmů, které mají řešit problematiku domácího násilí komplexně a mezioborově. V této spolupráci může stát v řešení problematiky pomoci vytvořením určitých vhodných podmínek (především vytvořením právního rámce domácího násilí a standardů v poskytování péče obětem) a nestátní organizace mohou zase výrazně přispět svými dlouholetými zkušenostmi a zahraničními kontakty s partnerskými organizacemi zabývajícími se pomocí obětem

domácího násilí. Velmi důležité pro existenci a činnost nestátních organizací jsou také finanční dotace státu, podporující jednotlivé projekty těchto organizací.

Díky všem těmto změnám, které znamenají pro Českou republiku velký krok kupředu v otázce domácích násilí, se činnost nestátních neziskových organizací začala výrazně rozvíjet a služby poskytované obětem domácích násilí zkvalitňovat. Organizace pomáhající obětem domácích násilí vyvíjejí řadu aktivit ve vzájemné spolupráci i samostatně. V oblasti přímé pomoci obětem domácích násilí se jedná zejména o psychologické, právní a sociální poradenství, azylové ubytování, doprovázení na úřady a instituce a řadu dalších služeb pro oběti, případně jejich děti.

V nestátním neziskovém sektoru se jedná zejména o *Bílý kruh bezpečí* poskytující bezplatné poradenské služby obětem domácích násilí, a to včetně non-stop telefonické pomoci (DONA linka) a *Koordonu* - sdružení třinácti neziskových organizací poskytujících přímou pomoc obětem domácích násilí a realizujících osvětové kampaně a vzdělávací akce pro odbornou i laickou veřejnost.

5.2.1 Bílý kruh bezpečí

Bílý kruh bezpečí (dále jen "BKB") je občanské sdružení, zaměřené na pomoc obětem trestné činnosti, které kromě mnoha dalších aktivit, rozvíjí již několik let mimořádné úsilí v oblasti řešení problematiky domácích násilí. BKB je zastoupen v monitorovací skupině koordinované Ministerstvem vnitra, která sleduje plnění opatření v oblasti prevence a komplexního řešení problematiky domácích násilí. BKB uskutečnil první reprezentativní výzkum ve spolupráci s agenturou STEM v roce 2001 a připravuje jeho opakování v roce 2006.

Od září 2001 provozuje BKB specializovanou **krizovou linku** pro oběti domácích násilí **DONA**, finančně podporovanou částečně ze státního rozpočtu. DONA linka se svou telefonickou pomocí non-stop byla u nás první službou tohoto druhu. Podporuje oběti domácích násilí díky své snadno dosažitelné radě a podpory a především zaručuje anonymitu volajících. Okamžitou odbornou psychologickou, právní, organizační, morální pomoc a emoční podporu obětem domácích násilí, jeho svědkům a osobám blízkým oběti, poskytují na lince speciálně vyškolení konzultanti.

V říjnu 2002 založil Bílý kruh bezpečí *Alianci proti domácímu násilí* se záměrem změnit praxi a legislativu v oblasti domácího násilí v České republice. Tato organizace vznikla na půdě Parlamentu ČR a členy jsou nejen experti BKB ale i Předseda vlády České republiky a dva místopředsedové Parlamentu ČR. Členové Aliance vypracovali komplexní novelu zákonů, které s domácím násilím souvisí a mají tak zásluhu na současných změnách legislativy, právního rámce problematiky domácího násilí. Zásadní v činnosti Aliance byla dále realizace pilotního projektu interdisciplinární spolupráce pomáhajících profesionálů, který je nyní rozšiřován do celé republiky. Aliance zorganizovala také mnoho informativních a vzdělávacích kampaní, seminářů a kongresů pro odbornou i širokou veřejnost.

V roce 2003 bylo založeno **centrum DONA**, které je součástí projektu interdisciplinární spolupráce při řešení případů domácího násilí na místní úrovni. Poskytuje bezplatnou poradenskou, psychologickou, trestněprávní, sociálně-právní, organizační pomoc a emocionální podporu obětem domácího násilí, včetně nadstandardních služeb jako např. doprovody k soudu a na policii nebo zprostředkování finanční pomoci. Služby jsou poskytovány osobně, telefonicky, písemně nebo elektronickou poštou a je respektováno přání anonymity klienta.

Ze současných aktivit BKB bych zmínila několik projektů zaměřených především na zvýšení informovanosti a podporu zkvalitnění pomoci obětem domácího násilí. Kromě distribuce letáků a informačních materiálů, včetně zveřejnění informací o domácím násilí a pomoci jeho obětem ve spolupráci s médii, vypracoval a zrealizoval BKB následující projekty.

❖ Projekt "DOMÁCÍ NÁSILÍ"

V minulém roce byla zahájena realizace projektu "DOMÁCÍ NÁSILÍ", jehož cílem byla regionální podpora informovanosti o non-stop lince DONA. V rámci projektu proběhla ve třinácti městech na krajské a okresní úrovni konference odborníků, kteří se seznamovali též s ostravským pilotním projektem zavedení interdisciplinárních týmů pro řešení případů domácího násilí. Zkušenosti z tohoto projektu jsou v rámci projektu "Domácí násilí" přenášeny s podporou Evropských sociálních fondů do dalších měst ČR (Ústí nad Labem a Brno) a manuály ostravského modelu práce s případy domácího násilí distribuovány do celé ČR.

❖ “Číslo DONA linky do každé hájenky”

Navazujícím projektem je projekt “Číslo DONA linky do každé hájenky”, podporovaný evropským programem Phare a spolufinancován ze státního rozpočtu ČR. Projekt byl zahájen v dubnu 2005 a potrvá do července 2006. Cílem aktuální kampaně, jak už sám název projektu napovídá, je doručit informaci o pomoci i do malých obcí, kde je situace osob ohrožených domácím násilím nejsložitější. Projekt je rozdělen do sedmi aktivit, kterými jsou: rekonstrukce webového portálu www.donalinka.cz, propagace DONA linky v regionálních denících – vydání jednorázového inzerátu v krajských mutacích celostátního deníku, výroba a distribuce krabiček zápalek jako malých nosičů velké informace, rekonstrukce databáze DONA linky – adresář pomáhajících organizací, uveřejnění článků ve společenských časopisech, tisk a distribuce materiálů pro ohrožené osoby a cyklus dvanácti pracovních setkání s odborníky státní správy a samosprávy.²³

❖ Projekt “HRÁZ”

Součástí projektu “Domácí násilí” bylo v říjnu 2005 zahájení dvouletého projektu “HRÁZ” na pomoc obětem domácího násilí a násilných trestných činů, který byl s velkým ohlasem prezentován i na Slovensku, v Polsku, Turecku a na Ukrajině. Cílem je rozvoj a realizace poradenských služeb a programů zaměřených na zlepšení kvality a dostupnosti sociálních služeb pro oběti domácího násilí a oběti trestných činů. Projekty jsou podpořené z prostředků EU a státního rozpočtu ČR.²⁴

5.2.2 Koordona – Koalice organizací proti domácímu násilí

Koordona je dobrovolným účelovým seskupením organizací, které existuje v České republice již od roku 1995 a v současnosti sdružuje třináct neziskových organizací zabývajících se v rámci své činnosti problematikou domácího násilí, násilí na ženách a právy žen. Mezi její základní cíle patří poukazovat na problémy, kterým oběti domácího násilí musí čelit, a společně se státními i dalšími institucemi a organizacemi hledat nejefektivnější cesty jejich řešení. Zároveň iniciuje vznik standardů pomoci obětem domácího násilí, které by měly platit jak v organizacích poskytujících poradenství, tak v azylových domech, a snaží se

²³ Srov. *Informace o plnění opatření pro zavedení interdisciplinárních týmů spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoci při odhalování a stíhání případů domácího násilí za rok 2005*. Praha: Dokument ministerstva vnitra České republiky, 2005. [cit.2006-04-10] Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/dokument/2006/rovnost/domnasili.pdf>.

²⁴ Srov. Tamtéž

rozpoutat diskusi o dopadu domácího násilí na děti, jeho svědky, a informovat o něm odpovědné orgány péče o dítě. K činnostem Koordony také patří zvyšování povědomí o domácím násilí a jeho závažnosti mezi odbornou i širší veřejností. Z mnoha aktivit určených pro veřejnost, byla v roce 2005 řada akcí uskutečněna k příležitosti 25. listopadu - dni Mezinárodního dne boje proti násilí na ženách (např. konference, veřejné besedy a semináře, výstavy fotografií a další informační kampaně). Organizace sdružené v Koordoně spolupracují s odborníky i přímým poskytováním konzultací či supervize, distribucí informačních materiálů a odborných publikací a snaží se o rozvoj spolupráce s orgány místní samosprávy a o vznik interdisciplinárních týmů v jednotlivých městech. Stejně jako Bílý kruh bezpečí má Koordona své členy v expertní monitorovací skupině koordinované Ministerstvem vnitra.

Členskými organizacemi Koordony jsou: ADRA, Hradec Králové – Pyramida pomoci a rozvoje; Česká katolická charita – projekt Magdala; Český svaz žen; Élektra – centrum pomoci ženám zneužitým v dětství; Liga lidských práv – program Poradna pro ženy v tísní; Magdalenium; Most k životu; Nezávislé sociálně ekologické hnutí – NESEHNUTÍ Brno; Občanská poradna Nymburk; proFem, o.p.s.; Psychosociální centrum Acorus; ROSA – informační a poradenské centrum pro ženy – oběti domácího násilí; Slezská diakonie – poradna ELPIS. Popis činnosti jednotlivých organizací včetně kontaktů uvádím v *Příloze č. 1* této práce.

Poskytování pomoci obětem domácího násilí je práce nesnadná. Nejenže naráží neustále na stále zakořeněné mýty o domácím násilí ve společnosti ale dokonce i u některých úředních pracovníků, kteří se dostávají s oběťmi DN do styku. Proces, než se oběť odhodlá požádat o pomoc, bývá velmi dlouhý. Vyžaduje to mnoho jejích vnitřních sil. Oběti DN se snaží vystoupit ze soukromí na veřejnost nejčastěji tak, že hledají pomoc u lékaře a ochranu u policie. Jsou často zklamané, a z minulých zkušeností mají strach se se svým problémem svěřit, a často se za něj dokonce i stydí. Z předchozího textu je však patrné, že specializované linky, např. DONA, poradny, aj. mohou účinně provázet oběť DN na cestě k novému sebevědomí a pomoci řešit jejich situaci co možná nejkompexněji.

První a nejdůležitější pomocí obětem domácího násilí je pomoc zajistit bezpečí oběti a jejich dětí. Při nebezpečí ohrožení života pomáhají pracovníci organizací na pomoc obětem domácího násilí vypracovat tzv. "bezpečnostní plán". Řada organizací má k dispozici místa v azylových domech a bytech, případně krizová lůžka. V České republice je však počet míst

v azylovém ubytování silně nedostačující, nemluvě o azylových domech s utajenou adresou. Situaci by měl zlepšit nový zákon na ochranu před domácím násilím, o kterém pojednává kapitola o platné legislativě ČR 5.1.1 této práce. Oběť už nebude muset utíkat před pachatelem a získá tak čas k promyšlení a naplánování dalšího postupu při řešení vzniklé situace ve spolupráci s pomáhajícími organizacemi. Oběti by se následně mělo dostat komplexní pomoci, zahrnující pomoc poradenskou, psychologickou, sociálně-právní, trestněprávní, organizační pomoc a pomoc následnou (pomoc a podporu v nastartovaném novém životě bez přítomnosti násilí).

Pomoc obětem domácího násilí zahrnuje také speciální programy určené pro děti obětí, které pomáhají těmto dětem překonat deficity v psycho-sociální oblasti vyvolané přítomností násilí v rodině. Programy obsahují arteterapii, muzikoterapii, interakční skupiny a další volnočasové aktivity. Takový program byl např. zaveden v rámci projektu Psychosociálního centra Acorus.

V současné době se usiluje o řešení případů domácího násilí interdisciplinárně, což je model inspirovaný příkladem intervenčních projektů sousedních zemí, především Německa a Rakouska.

6 Způsoby ochrany a pomoci obětem domácího násilí v Německu

Následky domácího násilí jsou dalekosáhlé a rostou stejně tak jako počet obětí domácího násilí. Proto jsou hledány nové cesty, jak těmto násilnostem předcházet, jak se mohou oběti bránit a jak je možné obětem DN pomoci.

V Německu je násilí na ženách fenomén, jímž se odborná i laická veřejnost zabývá již od poloviny 70. let minulého století a který se díky masivní mediální kampani, práci s veřejností a ostatním aktivitám na poli prevence daří řešit lépe.

V listopadu 1976 byly v Berlíně a v Kolíně nad Rýnem zřízeny první dva azylové domy pro ženy, jako reakce na společenskou diskusi o tématu násilí vyvolanou ženským hnutím. První berlínský azylový dům pro ženy byl jako vzorový projekt společnými silami podporován tehdejšími Spolkovým ministerstvem pro rodinu a Zemskou vládou v Berlíně.

Následně vznikaly ve Spolkové republice Německo azylové domy pro ženy v dalších městech i na venkovech jako samostatná zařízení a jako zařízení spolků.

V roce 1977 začaly všude v Německu fungovat nouzové telefony pro znásilněné ženy, po nich následovala zařízení pro sexuálně zneužívané dívky. Od počátku odtabuizování násilí vůči ženám byla tedy v systematickém sledu zřízena široká síť nabídek pomoci pro ženy a dívky zasažené různými formami násilí.

Po politických změnách v roce 1989 vznikly v rychlém sledu azylové domy pro ženy a jiné nabídky pomoci ženám, dívkám a dětem ohrožovaným násilím i v nových spolkových zemích. Dnes již ve Spolkové republice Německo existuje zhruba 400 azylových domů pro ženy, 120 krizových linek a 120 odborných poraden, které ročně vyhledá asi 40 000 žen s jejich dětmi.²⁵

Chápání násilí v soukromé sféře jako téma vnitřní bezpečnosti, jako porušení práv, jež by mělo být pronásledováno v rámci úkolů státu, resp. v rámci státního monopolu se však neprosadilo natolik, že by došlo k cílenému snížení násilí. Na tomto pozadí se v souvislosti se skutečností, že se hnutí proti domácímu násilí v prvních dvaceti letech primárně orientovalo na oběti a přitom nebyly rozvíjeny dlouhodobější celospolečenské strategie na snižování násilí, zorganizovala v roce 1993 senátní správa pro práci a ženy odborný seminář "Řekni, kde ti muži jsou". Byl to prvopočátek změny paradigmatu v práci proti násilí, která do centra státních a institucionálních snah postavila *prevenci domácího násilí*. Šlo především o to, aby se nadále nenabízela pouze a jen pomoc a ubytování pro ženy a děti postižené násilím, nýbrž aby se pohled zaměřil také na pachatele a konání státu.²⁶

Na poli řešení případů domácího násilí se stal pro německé odborníky vzorem americký projekt DAIP (Domestic Abuse Intervention Project), který byl v roce 1979 vyvinut a realizován v Duluthu v Minnesotě a pro jeho úspěšnost se stal východiskem pro řadu dalších projektů jednotlivých států. Berlínský intervenční projekt proti domácímu násilí (BIG), založený v roce 1995 převzal základní myšlenku amerického projektu "community response", tj. společná odpovědnost komunálních institucí a rychlé dosahování cílů. V praxi to znamená,

²⁵ Srov. Hilfesystem und Vernetzungstellen. [Online], Gleichstellung. BMSFJ, 2006, [cít. 2006-06-11]. Dostupné na: <<http://www.bmfsfj.de/Politikbereiche/gleichstellung,did=73014.html>>.

²⁶ „Domácí násilí – staré problémy, nová řešení?“ Audiovizuální záznam z konference uspořádané 26.11.2001 v parlamentních prostorách klubu ČSSD ženskými neziskovými organizacemi proFem, o.p.s. a obč. sdruž. ROSA. Dostupné na: <http://new.ecn.cz/soc/Zeny_muzi/Domaci_nasilí/nasilil.html>.

že součástí intervence je okamžité zajištění pachatele po činu, jeho trestněprávní odsouzení během 48 hodin, u lehčích ublížení uložení podmíněného trestu. Pro ženu pak okamžitě k dispozici občanskoprávní ochranná nařízení, možnosti řešení podpory a řešení dalších sociálních otázek, bytu apod. Pachatel je veden k odpovědnosti za své činy a může být zavázán k účasti na tréninkovém programu, jehož cílem je zahájit proces změny vlastního chování.

6.1 Současná legislativa

Významným krokem k právní ochraně žen, obětí domácího násilí, bylo v Německu schválení zákona na ochranu před domácím násilím *Gewaltschutzgesetz*, který vstoupil v platnost 1.1.2002. V návaznosti na něj byl novelizován také zákon o policii a některé další zákony.

- *Gesetz zur Verbesserung des zivilgerichtlichen Schutzes bei Gewalttaten und Nachstellungen sowie zur Erleichterung der Überlassung der Wohnung bei Trennung (Gewaltschutzgesetz – GewSchG)* – Zákon na ochranu před násilím (Volný překlad: Zákon na zlepšení civilně právní ochrany před násilnými činy a nařízení k ulehčení přenechání bytu při rozvodu).

Podle tohoto zákona, pokud někdo úmyslně a opakovaně způsobí jinému újmu na zdraví nebo omezuje jeho svobodu, zaujme soud na základě žádosti postižené osoby potřebná opatření.

Zásadní změna v řešení případů domácího násilí je v tom, že před platností zákona na ochranu před domácím násilím to byla vždy žena, kdo prchal před agresorem, nyní se musí vystěhovat muž a to bez ohledu na jeho případná vlastnická práva k bytu či domu, přičemž nemusí existovat mezi partnery ani žádný příbuzenský vztah. Vykázání se děje na základě *policejního rozhodnutí* a trvá 10 dnů. Policie přitom v průběhu této lhůty kontroluje dodržování a je oprávněná použít i přiměřených donucovacích prostředků. Dalším krokem policie je potom předání informací oběti i pachateli o dalších možnostech postupu a předání kontaktu tzv. **Intervenčnímu centru**, místně příslušné neziskové organizaci. Pracovníci intervenčního centra mají po oznámení policisty povinnost ve lhůtě maximálně do dvou dnů kontaktovat ohroženou osobu. Pomoc intervenčního centra může být tedy poskytnuta na

základě žádosti ohrožené osoby, ale i bez ní. Součinnost policie a intervenčních center je nesmírně důležitá k včasnému zásahu, podchycení problému a včasnému a komplexnímu řešení jednotlivých případů. Intervenční centra podporují oběti v další snaze zajistit si bezpečnost. Podávají oběti další informace o možnosti obrátit se na soud s žádostí o vydání předběžného opatření, kterým může být vykázaní agresora prodlouženo o dalších deset dnů. Podle okolností (průběh rozvodového řízení apod.) lze v odůvodněných případech vykázaní prodloužit až na 6 měsíců. V této lhůtě nařizuje soud pachateli, aby nevstupoval do bytu v němž poškozená osoba žije a nezdržoval se v jeho blízkosti. Zároveň může nařídít, aby pachatel nevyhledával místa, kde se poškozená osoba a případně její děti obvykle zdržují a nenavazoval jakýkoli kontakt s nimi, včetně telefonického. Mezi policejními orgány a soudem funguje úzká spolupráce. Bezpečnostní orgány mají povinnost v případě provedení zásahu a vydání zákazu vstupu předat veškerou dokumentaci k případu soudu. Soudy zase musí neprodleně informovat policii příslušného okrsku o vydání předběžného opatření.

Práva a povinnosti vyplývající ze zákona proti domácímu násilí platí obdobně, pokud někdo vyhrožuje jinému způsobením újmy na životě nebo zdraví, omezováním svobody nebo protiprávně a úmyslně vniká do bytu jiné osoby nebo jí tímto neúnosně obtěžuje nebo ji telefonicky pronásleduje.

Je však nutné, aby poškozená osoba svá obvinění u soudu dokázala. Vhodným důkazem je lékařská zpráva o způsobených zraněních, zajištění důkazů policií, výpovědi blízkých osob, sousedů apod.

6.2 Intervenční projekty

Intervenční projekty existují v Německu již několik let. Začaly vznikat v 90. letech podle vzorů z USA v několika městech, vždy s regionální specifickou strukturou a koncepcí.

Jednotlivé projekty vznikaly a vyvíjely se z pověření státu. Stěžejní projekt v první fázi výzkumu vznikl v roce 1995 a byl jím Berlínský intervenční projekt proti domácímu násilí (BIG). Následně vznikaly další projekty na regionální úrovni, kterými jsou:

- Brémský intervenční projekt "Nové cesty",
- Intervenční projekt proti domácímu násilí Freiburg (FRIG)

- Intervenční projekt proti násilí v rodinách Gladbeck (GIP),
- Hannoverský intervenční projekt proti mužskému násilí v rodině (HAIP),
- Intervenční projekt CORA – Contra násilí proti ženám a dívkám ve spolkové zemi Mecklenbursko-Přední Pomořansko,
- Passovský projekt “Násilí v sociálně blízkém prostředí”,
- Intervenční projekt proti násilí ve vlastních sociálních vztazích Rheinland-Pfalz (RIGG),
- Kooperační a intervenční projekt Šlesvicko-Holštýnska proti domácímu násilí na ženách (KIK),
- STOP – projekt proti domácímu násilí ve Stuttgartu.²⁷

Jejich společným cílem je:

- optimální ochrana a podpora domácím násilím ohrožených a postižených žen a jejich dětí,
- efektivní a koordinovaná intervence,
- přesvědčit všechny instituce a zařízení zabývající se domácím násilím o společných cílech a nutnosti rychlého řešení případů domácího násilí,
- dohnat pachatele k právní zodpovědnosti a účasti na následných programech pro pachatele domácího násilí,
- informovat další veřejnost, především skupiny žen, které dosud nebyly zasažitelné.

Státní intervenci v problematice domácího násilí vystihuje heslo “Wer schlägt, der geht”, kdy násilník odchází a oběť zůstává. Znamená novou odpovědnost pro pachatele domácího násilí a zcela jiné postavení jeho oběti. Je nutné aby společnost pochopila, že také stát nese zodpovědnost za tuto rozšířenou problematiku, která byla dosud prohlašována za soukromý problém partnerů a jejíž řešení se přenášelo pouze na nestátní neziskové organizace zabývající se touto problematikou. V rámci intervenčních projektů se na řešení případů domácího násilí podílejí zodpovědné státní i nestátní instituce a organizace regionu, a to ve vzájemné kooperaci. Veškeré aktivity členů intervenčních center se projednávají u tzv. *Kulatých stolů* s cílem předávat informace a zkušenosti, a dohodnout se na společných cílech a způsobech řešení problematiky.

²⁷ *Gemeinsam gegen häusliche Gewalt. Kooperation, Intervention, Begleitforschung.* Forschungsergebnisse der Wissenschaftlichen Begleitung der Interventionsprojekte gegen häusliche Gewalt (WiBIG). Berlin: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 2004.

6.2.1 Berlínský intervenční projekt proti domácímu násilí (BIG)

Berlínský intervenční projekt proti domácímu násilí byl založen členy pracovního týmu spolku "Berlínská iniciativa proti násilí vůči ženám" – BIG, e.V. Vznikl jako modelový projekt proti domácímu násilí v roce 1995 za podpory Spolkového ministerstva rodiny, seniorů, žen a mládeže a berlínskou správou Senátu pro práci, odborné vzdělávání a ženy. Rozvíjí nové strategie efektivní intervence v případech domácího násilí, jehož cílem je zlepšit ochranu žen a dětí před opakovaným násilím a jeho odstranění. Domácí násilí je prohlášeno za věc veřejnou, nikoliv soukromou. Důraz je kladen na rychlou reakci státu a na iniciaci procesu změny chování pachatele a pochopitelně i stanovení hranice pachateli násilí a jeho odpovědnost a sankce.

Bylo stanoveno sedm klíčových oblastí intervence:

- 1) Policejní intervence
- 2) Trestní právo
- 3) Občanské právo
- 4) Podpora žen
- 5) Podpora migrantek
- 6) Školící a tréninkové kurzy pro pachatele
- 7) Děti a mladiství

Jak ze strany institucí, tak ze strany ženských projektů je vyžadováno, aby zahájily vzájemnou kooperaci a vytvořily tak široký svazek složený ze všech společenských sil. Prostřednictvím této kooperace má být vytvořena pestrá paleta policejních, trestně- a občanskoprávních, ale i politických a sociálních opatření proti násilí mužů v domácím prostředí. Veškerá opatření mají být propojena a vzájemně na sebe navazovat, aby byla účinná a dlouhodobě perspektivní.²⁸

Byly ustanoveny stabilní kooperační struktury mezi všemi, kteří se na projektu podílejí, a v rámci odborných skupin byly rozpracovány zadané pracovní úkoly, formulované v přípravné fázi. Jednotlivé úkoly a požadavky se podařilo úspěšně splnit a další se průběžně doplňovaly a nadále naplňují.

²⁸ Srov. *Aktionsplan der Bundesregierung zur Bekämpfung von Gewalt gegen Frauen*. Bonn: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 1999.

Ústředním kooperačním a rozhodovacím grémiem intervenčního projektu je tzv. **Kulatý stůl**. Zde se setkávají zástupkyně/zástupci projektů vystupujících proti násilí a představitelky/představitelé rozličných institucí a úřadů, které se na projektu spolupodílejí. V přípravné fázi se všichni zúčastnění společně shodli na zásadách a cílových úkolech intervenčního projektu. Vzhledem k výsledkům analýzy slabých míst a k postoji institucí vůči domácímu násilí formulovali mimo jiné problémy a zadání úloh pro jednotlivé odborné skupiny.

V hlavní fázi posuzuje kulatý stůl výsledky práce a návrhy odborných skupin, zkoumá je např. z pohledu, jakou vzájemnou návaznost mají opatření, navrhovaná různými odbornými skupinami, a rozhoduje v této věci. V případě souhlasu všech zúčastněných předloží zástupkyně/zástupce zařízení, do jehož působnosti problematika spadá, tomuto zařízení příslušný návrh s doporučením Kulatého stolu k realizaci. Pokud se návrh nesesetká s jednoznačným souhlasem účastníků Kulatého stolu, vrací se zpět do odborné skupiny, kde je s přihlédnutím k námitkám přepracován.

Do spolupráce se podařilo zapojit tyto projekty a instituce, které se také trvale účastní práce Kulatého stolu:

- azylové domy pro týrané ženy
- azylové byty pro ženy a dívky
- ženská poradenská centra
- správu Senátu pro práci, odborné vzdělávání a ženy
- správu Senátu pro justici (trestní a občanské právo)
- správu Senátu pro vnitřní záležitosti (policie, odborný dohled úřadu pro cizince)
- správu Senátu pro školství, mládež a sport
- správu Senátu pro zdravotnictví a sociální věci (zmocněnkyně pro otázku cizinců)
- Zemskou komisi proti násilí v Berlíně
- Spolkové ministerstvo rodiny, seniorů, žen a mládeže

Neméně důležitou práci s veřejností, tzv. public relations zajišťuje koordinační tým projektu a pléna Berlínské iniciativy proti násilí vůči ženám – BIG e.V.

Dosavadní výsledky činnosti BIG

Hlavním úspěchem projektu BIG je jeho nadregionálnost. Byl vytvořen jako modelový projekt a použit jako podklad pro vytváření dalších intervenčních projektů nejen ve vlastní zemi. Významným úspěchem berlínského intervenčního projektu byl s ohledem na zkušenosti s rakouským Zákonem na ochranu před domácím násilím vypracován a prosazen návrh nového zákona sloužícího k civilněprávní ochraně před násilnými činy – Gewaltschutzgesetz. V návaznosti na něj proběhly rozsáhlé informační kampaně a důkladné proškolení všech odborníků zařazených do intervenčního programu. Medializací problému se rozšířilo povědomí o problému domácího násilí a nutnosti jeho řešení v celé společnosti. Odborná školení a diskuse u Kulatých stolů pak výrazně přispěly k nárůstu fundovaných vědomostí o dynamice násilí v intimních vztazích a o specifikách problematiky domácího násilí. Tyto zkušenosti změnily jak zákonitosti intervenčních pravidel, tak i konkrétní chování účastníků a účastnic intervence ve prospěch obětí násilí.

Změn bylo dosaženo i v nabídce pro násilnické muže, kteří se díky projektu stali v rámci intervence jednou z cílových skupin. První výsledky Berlínského intervenčního projektu jsou povzbudivé právě pro specifickou terapii a tréninkové kurzy pro pachatele.²⁹ Pachatel je tímto hnán k zodpovědnosti a aktivně se podílí na vyřešení problému.

Pozornost se také obrátila na ochranu a práva dětí. Velká část žen, vystavených domácímu násilí má totiž děti, které jsou přímo či nepřímo (jako svědci) zasaženy domácím násilím v rodině. Požaduje se ochrana dětí, k jejímuž dosažení byly vytvořeny konkrétní nástroje. Policie např. po zásahu v rodinném prostředí s výskytem domácího násilí má přímo

²⁹ V první fázi se jedná o program aktivní sociální výuky, která má být impulzem pro změnu chování. Následný tréninkový kurz je půlroční v týdenních skupinových sezeních po třech hodinách. Kurz je ukončen závěrečným seminářem, který slouží k vyhodnocení kurzu a perspektivám chování bez násilí. Základem kurzu je analýza důvodů a dynamiky násilného chování jako určitého druhu naučeného chování s akcentem na dominantní chování z pozice moci. Proto je základem kurzu diskuse o systému moci a kontroly. K tomuto účelu jsou realizovány nejrůznější specificky zaměřené tréninkové metody. Každý účastník kurzu musí sám formulovat cíle, které si sám pro změnu chování vytkne, i to, jak cílů chce dosáhnout. Tyto cíle musí být zcela reálné, konkrétní a splnitelné. Mezi pracovní metody, které jsou v tomto projektu užívány, patří např. učení se trénovat ve skupině, přehrávání genderových rolí, vyhodnocování scén z videofilmů, přednášky, diskuse, práce s pracovními listy s vyhodnocováním apod. (*Berliner Interventionszentrale bei häuslicher Gewalt – BIG*. [Online]. [cit. 2006-05-13]. Dostupné na: <<http://big-interventionszentrale.de/home>>.).

povinnost informovat příslušné úřady na ochranu dětí a mládeže, které potom podniknou další kroky k zajištění bezpečnosti těchto dětí.

V současnosti se dosažené cíle analyzují a vytvářejí se a realizují další akční plány v boji proti domácímu násilí, zaměřené na další zlepšování spolupráce, navrhování zákonných rámcových podmínek, získávání dat a statistik, vzdělávací akce, informační práci s veřejností, prevenci, práci s pachateli, opatření pro práci s dětmi a mládeží, rozšiřování nabídek, zkvalitnění pomoci atd.

6.3 Aktivity vybraných složek v systému pomoci obětem DN v Německu

V novém konceptu interdisciplinární spolupráce mají nejdůležitější roli následující organizace a instituce.

6.3.1 Polizei (Policie)

Policie hraje ústřední roli první konfrontace násilného činu v privátním prostředí se státní mocí. Podle její reakce oběť, pachatel i celá společnost vnímají schopnost státu na jedné straně pomoci a na druhé straně projevit netoleranci k násilí a akceschopnost. Pro policii je zásadní úkol okamžitě a efektivně zajistit bezpečí obětí. Konkrétně se jedná o nástroj okamžitého *zákazu vstupu* agresora do bytu/domu ohrožené osoby (oběti domácího násilí) a jeho okolí, případně vykázaní agresora z tohoto bytu/domu, a to bez ohledu na vlastnická práva k bytu/domu či příbuzenské vztahy mezi agresorem a obětí násilí. Zákaz vstupu trvá zpočátku deset dnů, během kterých policie kontroluje dodržování tohoto zákazu. Policie má dále povinnost prošetřit situaci a sepsat podrobnou dokumentaci, kterou předává Intervenčnímu centru, příslušnému soudu, a pokud jsou zde přítomny i děti, taktéž i příslušným orgánům pro ochranu dětí a mládeže.

Vhodné a správné postupy při zásazích policie předpokládaly důkladné proškolení všech policistů. Policisté byli proškoleni o novém zákoně a zároveň celé filozofii problému, která říká, že nikoli oběť ale pachatelé mají nést důsledky páchaného násilí a policie je odpovědná za ochranu a bezpečí oběti. Jelikož jsou ve společnosti mnohde stále ještě zakořeněné mýty a představy o tradiční “mužské” a “ženské” roli, bylo v nově otevřené diskusi od policistů a policistek skutečně vyžadována velká změna myšlení. Kromě

proškolení všech policistů, byli speciálně vyškolení tzv. "Beaufragten der Polizei für Frauen und Kinder" při policejním prezidiu, kteří se přímo specializují na problematiku a případy domácího násilí.

Poškozené oběti domácího násilí poskytne policie informace o dalším postupu a kontakty na příslušné organizace a instituce. Působení směrem k trvalejšímu vyřešení postavení obětí je potom úlohou státem kontrahovaných a finančně podporovaných neziskových organizací, v jejichž centru spolupráce stojí zřízená regionální "Intervenční centra".

6.3.2 Justice

Rovněž pracovníci soudů a soudci procházejí specifickou přípravou a jsou seznamováni s optimální procedurou u případů domácího násilí. Jde například o jasné pokyny, jak a za jakých okolností vyslýchat týranou osobu, jaké programy převýchovy pro pachatele jsou akreditovány státem apod. Vzhledem ke zvláštní dynamice domácího násilí se v poslední době prosazuje tendence sejmout z beder týrané ženy odpovědnost za stíhání násilnického muže, kdy se nevyžaduje souhlas ženy s trestním stíháním násilného partnera. Soudy vydávají předběžná opatření týkající se zákazu užívání bytu pachateli domácího násilí a zákazu kontaktu s ohroženou osobou. Dále řeší situace domácího násilí v občansko právním nebo trestně právním procesu. Soudy úzce spolupracují jak s policií, tak s intervenčními centry.

6.3.3. Intervenční centra

Tzv. Intervenční místa jsou dalším nesmírně důležitým pilířem konceptu systémové pomoci obětem domácího násilí. Fungují v úzké spolupráci s policií, soudy a dalšími státními a nestátními organizacemi a institucemi.

K hlavním oblastem činnosti intervenčních center patří konkrétní podpora oběti domácího násilí – krizová intervence, právní a sociální poradenství, psychologická podpora, doprovod na instituce, v případě zahájení trestního řízení podpora a pomoc při vyšetřování

a po celou dobu průběhu soudního řízení a v neposlední řadě následná pomoc (včetně terapeutické) a poradenství.

Důležitým momentem je zahájení tzv. proaktivní činnosti. V praxi to znamená, že intervenční centra mohou ženy stále vyhledat sami, ale v případě že dojde i ke střetu a zásahu policie, má intervenční centrum povinnost na základě oznámení policistů ze své iniciativy samo kontaktovat oběť domácího násilí. Tím se zacelila propast mezi organizacemi nabízejícími pomoc a ženami, které k nim často nemohly nalézt cestu. Některým ženám totiž stále chybí potřebné informace o možnostech pomoci. Často jsou také oběti domácího násilí natolik ochromeny, že nemají žádnou sílu nebo se příliš bojí jak agresora, tak reakce okolí a iniciativy se samy nechopí.

Tato centra se také zabývají prací s veřejností. Spolupracují s médii, organizují a realizují informační kampaně a preventivní akce. Část z nich organizuje výcviky a školení profesionálních pracovníků a dalších pomáhajících profesí zabývajících se problematikou domácího násilí.

Organizací s poradenskými centry a krizovými linkami pro ženy je v Německu nespočet. Velký význam i co do rozsahu své činnosti lze přisoudit sdružení *Weisser Ring* (Bílý kruh bezpečí).

Iniciativa mířená k založení intervenčních center vyšla z pracovníků azylových domů pro ženy, které vypracovaly celou koncepci založenou na Domestic Abuse Intervention Project (DAIP) z Duluth v Minnesotě. Azylové domy jsou nezbytně zastoupeny v intervenčních projektech a patří k nejdůležitějším článkům v pomoci obětem domácího násilí.

Frauenhaus (Azylový dům pro ženy)

Díky nové legislativě se povedlo zlepšit postavení ženy, posílit její pozici vůči agresorovi a dodat jí odvahy, aby mohla svou situaci řešit. Ženy, které prožily ve svém vztahu dlouhodobé násilí potřebují kvalifikovanou pomoc a podporu. Oběti nyní mají sice možnost využití institutu vykázaní, ne vždy je tento nástroj ale účinný. V některých případech je třeba

zajistit bezpečné ubytování ženě, často i s dětmi, v azylovém domě. Ročně stále ještě vyhledá pomoc a služby těchto zařízení kolem 40.000 žen a jejich dětí.³⁰

Azylový dům pro ženy "Frauenhaus" je typickým a základním zařízením poskytujícím pomoc ženám, obětem násilí. V Německu existuje ca. 400 Frauenhäuser, zřizovaných a provozovaných různými autonomními ženskými projekty a jinými spolky, např. Arbeiterwohlfahrt (AWO), Caritasverband, Sozialdienst katholischer Frauen, Diakonisches Werk ad. Ty jsou sdruženy v koordinační skupině "Frauenhaukoordinierung" za účelem zkvalitnění poskytovaných služeb. Zároveň jsou jedním z nejdůležitějších článků v intervenčních projektech a podílejí se na vzájemné spolupráci při řešení jednotlivých případů domácího násilí u Kulatých stolů Intervenčních center.

Zařízení Frauenhaus jsou určeny pro fyzicky a psychicky zneužívané nebo zneužíváním ohrožené ženy a jejich děti. Kromě bezpečného ubytování poskytují psychickou podporu při znovuzískávání duševní rovnováhy, poradenství v rodinných a sociálně právních záležitostech, v otázkách duševního a tělesného zdraví žen i jejich dětí. Pomáhají také při hledání bydlení a doprovázejí v procesu řešení nastalé svízelné situace. Stále důležitější oblastí ve Frauenhaus je psychologická a pedagogická péče o děti týraných žen. Nepostradatelnou službou je také následná pomoc a poradenství po odchodu ze zařízení.

Frauenhaus má nepřetržitou krizovou linku, na kterou se ženy mohou kdykoliv obrátit. Pokud z rozhovoru a zjištěných informací vyplývá, že žena potřebuje nutně ubytovat, je s ní sjednáno místo setkání a během několika hodin může být přijata. Azylové domy mají utajenou adresu, což zvyšuje ochranu před agresory. Ti totiž pronásledují a ohrožují své partnerky a děti i po jejich odchodu z domova. Zde platí přísné pravidlo, že ani žena nesmí nikomu vyrazit adresu, jinak je okamžitě vyloučena. Pokud by totiž došlo k vyrazení adresy azylového domu, ohrozí tím nejen sebe, ale i ostatní ženy a děti.

Kapacity azylových domů jsou nedostatečné. Tento nedostatek se snaží minimalizovat právě sdružení azylových domů, které se vzájemně podporují. V případě, že azylový dům, na který se žena obrátila je obsazen, naváží kontakt s dalším nejbližším zařízením, které může ženu ubytovat. Pokud není ubytování klientky akutní, nabízí Frauenhaus ambulantní služby a kontakty na další pomocná zařízení.

³⁰ *Jahresbericht 2004 der Arbeitsgemeinschaft Frauenhaus Landshut.* Landshut: AWO - Frauenhaus, Caritas - Frauenhaus, 2004. Nepublikovaný materiál Arbeitsgemeinschaft Frauenhaus Landshut.

Závěr

Pojem domácí násilí zahrnuje fyzické, psychické, ekonomické, sexuální násilí či vynucenou sociální izolaci, k nimž dochází mezi blízkými osobami v jejich soukromém prostředí. Útoky agresora se odehrávají v typickém opakujícím se cyklu a jejich intenzita se zvyšuje. Domácí násilí se objevuje mezi lidmi všech úrovní sociálního postavení, nezávisle na vzdělání, ekonomické situaci, rase či příslušnosti k etnickým skupinám apod.

Většinu obětí domácího násilí tvoří ženy, přičemž pachatelé jsou obvykle jejich současní i bývalí partneři. Násilí na ženách má celosvětový rozměr a zasahuje jak do primitivních kultur, tak i do kultur vyspělých států. Násilí na ženách je problém, který je historicky i společensky zakořeněn. Dlouhou dobu ve společnosti přetrvával názor (a mnohde ještě stále přetrvává), že domácí násilí je privátní záležitost, kterou si musí partneři vyřešit sami a do které by neměl zasahovat nikdo z venku. Jak jsem při svém zkoumání této problematiky zjistila, opak je zde pravdou.

K uvědomění si závažnosti problematiky domácího násilí došlo u nás teprve nedávno. Především díky nestátním neziskovým organizacím došlo k medializaci problému a informace o domácím násilí pronikly jak mezi širokou veřejnost, tak hlavně mezi odborníky. Veškeré iniciativy vedly k uvědomění si zodpovědnosti státu a následnému sledu státních opatření, vedoucích k prevenci a řešení problematiky domácího násilí.

Ve své práci jsem použila metodu zmapování aktuální situace v oblasti pomoci a podpory obětem domácího násilí v České republice a ve Spolkové republice Německo. Zjistila jsem, že v ČR existuje několik nestátních neziskových organizací, které se zabývají pomocí obětem domácího násilí. Poskytují psychologické, právní a sociální poradenství, podporu oběti a v případě potřeby mohou některé z nich zajistit i azylové ubytování s utajenou adresou. Základem pro poskytování jejich služeb je právní rámec celé problematiky, který se značně liší v porovnání právě se sousedním Německem. Německý právní řád umožňuje jiné postupy a tím se také pohlíží na postavení oběti a násilníka poněkud jinak.

Srovnáme-li legislativní úpravu problematiky ochrany žen, poskytování pomoci obětem domácího násilí a následné intervence vůči pachateli, zjistíme, že legislativa Spolkové republiky Německo je nesrovnatelně propracovanější. V sousední zemi Německo, kde je domácí násilí již od roku 2002 trestným činem došlo nejen ke změně v trestním právu, ale i v dalších oblastech.

Čeští odborníci zabývající se problematikou domácího násilí našli inspiraci v zemích Evropské Unie, především v Rakousku a právě ve Spolkové republice Německo – jmenovitě v berlínském programu celospolečenského postupu a uznání nepřipustnosti násilí na ženách. Snahy vyústily v návrh modelu českého intervenčního projektu, jehož dosavadním největším úspěchem je schválení zákona před domácím násilím v ČR, platným od 1. 1. 2007. Základní myšlenkou nového zákona je účinná prevence domácího násilí a ochrana oběti. Velkým pokrokem je také nový přístup k pachateli domácího násilí. Na základě nových postupů dojde k uvědomění si nepřipustnosti násilného jednání samotným pachatelem a k převzetí zodpovědnosti za své činy.

Zavedením nového zákona dochází ke kriminalizaci domácího násilí. Podstatnou součástí nového přístupu je proto podle mého názoru důkladné proškolení všech, kteří se na celém procesu pomoci obětem domácího násilí budou podílet. Všichni pomáhající pracovníci musí vědět, jak se mají k oběti i celému problému stavět. To předpokládá odstranění zakořeněných mýtů a předsudků, tedy znalost a úplnou a pravdivou informovanost. Fundovaný přístup policistů, lékařů, pracovníků ve školství, soudců, pomáhajících pracovníků ad. má zabránit a vyloučit další traumatizaci obětí domácího násilí, tzv. sekundární viktimizaci, především během zásahu policie, vyšetřování případu a během soudního procesu.

Tak jak tomu bylo v sousedním Německu, tak i u nás dojde nejen ke změně v trestním právu, ale i v dalších oblastech. Zkoumáním německého systému řešení problematiky domácího násilí jsem došla k závěru, že přístup k celé problematice a jejímu řešení musí být komplexní, jen tak může být dosaženo změn k lepšímu. Realizace interdisciplinární spolupráce, ústřední myšlenky německých projektů, nebude v českých podmínkách snadná, je ovšem nezbytná.

Seznam použitých zdrojů

1. „*Domáci násilí – staré problémy, nová řešení?*“ Audiovizuální záznam z konference uspořádané 26.11.2001 v parlamentních prostorách klubu ČSSD ženskými neziskovými organizacemi proFem, o.p.s. a obč. sdruž. ROSA. Dostupné na: <http://new.ecn.cz/soc/Zeny_muži/Domaci_nasili/nasili1.html>.
2. *Aktionsplan der Bundesregierung zur Bekämpfung von Gewalt gegen Frauen*. Bonn: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 1999.
3. *Aliance proti domácímu násilí*. [Online]. Domovská stránka APDN. [cit.2006-06-12]. Dostupné na: <<http://www.domacinasili.cz>>.
4. BEDNÁŘOVÁ, Z., ČACKÁ-PAVLÍKOVÁ, I., HOLEDOVÁ, O., MACKOVÁ, K., PROKEŠOVÁ, H.: *Domáci násilí, Manuál ke kurzům*. Praha: Psychosociální centrum Acorus, 2003.
5. *Berliner Interventionszentrale bei häuslicher Gewalt – BIG*. [Online]. [cit. 2006-05-13]. Dostupné na: <<http://big-interventionszentrale.de/home>>.
6. Bílý kruh bezpečí, Sdružení azylových domů, Kraft Foods ČR s. r. o., KORMIDLO. *Manuál pro pracovníky azylových domů – účastníky projektu kormidlo*. Praha: MJF, 2002.
7. *Bílý kruh bezpečí*. [Online]. Domovská stránka BKB. [cit.2006-05-28]. Dostupné na: <<http://www.bkb.cz>>.
8. BRANDAU, H., RONGE, K. *Násilí na ženách v domácím prostředí*. Berlín: BIG e. V., Berlínská iniciativa proti násilí na ženách. Brožura č.1, Praha: Přeložil a vydal proFem.
9. *Co je domácí násilí*. [Online], ROSA, o. s., [cit. 2006-03-12]. Dostupné na: <<http://www.rosa-os.cz/index.php?id=18>>.
10. Časopis *Sociální práce* č. 2/2006, Brno: ASVSP, 2006.
11. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 3.vyd. Praha: Portál, 2000, ISBN: 80-7178-475-3.
12. *DONA linka*. Pomoc osobám ohroženým domácím násilím. [Online]. Domovská stránka DONA linka. [cit.2006-05-28]. Dostupné na: <<http://www.donalinka.cz>>.
13. *Frauenkoordinierung*. [Online]. [cit. 2006-06-11]. Dostupné na: <<http://www.frauenhauskoordinierung.de>>.
14. *Gemeinsam gegen häusliche Gewalt. Kooperation, Intervention, Begleitforschung*. Forschungsergebnisse der Wissenschaftlichen Begleitung der Interventionsprojekte gegen häusliche Gewalt (WiBIG). Berlin: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 2004.

15. *Gewaltschutzgesetz*, v platném znění.
16. GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2000. 1.vydání. ISBN 80-7021-416-3.
17. *Hilfesystem und Vernetzungstellen*. [Online], Gleichstellung. BMSFJ, 2006, [cit. 2006-06-11]. Dostupné na:
<<http://www.bmfsfj.de/Politikbereiche/gleichstellung,did=73014.html>>.
18. HLAVICOVÁ, M. *Tiskové prohlášení Bílého kruhu bezpečí a Aliance proti domácímu násilí k přijetí zákona na ochranu před domácím násilím*. [Online], 31.03.2006. [cit. 2006-04-10]. Dostupné na:
<http://www.bkb.cz/news.php?action=showNews&id_categoryNode=372>.
19. HRDÁ, L. *Pachatelé domácího násilí*, [online], [cit. 2006-04-11]. Dostupné na:
<http://archiv.neviditelnypes.zpravy.cz/hyena2002/clanky/2004/08/385650_0_0.html>
20. HRONOVÁ, M. *Statistiky: Děti – oběti i svědci násilí*. [Online]. Zpravodaj občanského sdružení Rosa, 1/2005. [cit. 2006-03-25]. Dostupné na:
<http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/zpravodaj_0105.pdf>.
21. *Informace o plnění opatření pro zavedení interdisciplinárních týmů spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoci při odhalování a stíhání případů domácího násilí za rok 2005*. Praha: Dokument ministerstva vnitra České republiky, 2005. [cit.2006-04-10] Dostupné na:
<<http://www.mvcr.cz/dokument/2006/rovnost/domnasili.pdf>>.
22. *Jahresbericht 2004 der Arbeitsgemeinschaft Frauenhaus Landshut*. Landshut: AWO - Frauenhaus, Caritas - Frauenhaus, 2004. Nepublikovaný materiál Arbeitsgemeinschaft Frauenhaus Landshut.
23. KAHOUN, V., KOZLOVÁ, L., TÓTHOVÁ, V. a kol. *Sociální práce*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-138-2.
24. *Koordona – koalice organizací proti domácímu násilí*. [Online]. Domovská stránka Koordona. [cit.2006-06-12]. Dostupné na: <<http://www.koordona.cz>>.
25. LIENAU, S. *Intervenční projekty proti domácímu násilí* [Online]. proFem, 2001, Modely komplexního řešení, [cit. 2006-06-12]. Dostupné na:
<http://www.profem.cz/pf-modely_reseni/intervencni_projekty.phtml>.
26. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-549-0.
27. *Modelový mezioborový projekt k vytvoření právního rámce a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů, spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2003.[cit.2006-04-10] Materiál Ministerstva vnitra České republiky.

28. *Mýty o domácím násilí*. [Online]. Kampaň proti domácímu násilí na ženách. [cit. 2006-03-30]. Dostupné na: <<http://www.stopnasili.cz/index.htm>>.
29. *Násilí na ženách*. [Online]. Feministická skupina 8. března, 2001, [cit. 2006-03-23]. Dostupné na: <<http://fs8brezna.ecn.cz/files/nasilinazenach.html>>.
30. PETERKOVÁ, J. *Projekty prevence násilí a pomoci obětem podpořené Ministerstvem vnitra od roku 2002*. [Online]. Informační servis prevence kriminality. [cit.2006-05-25]. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/prevence/obcanum/publik/ts/2006/unor.pdf>>.
31. PIKÁLKOVÁ, S. (ed.), *Mezinárodní výzkum násilí na ženách-Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. ISBN 80-7330-054-0.
32. *Pracovní plán projektu Aliance proti domácímu násilí na léta 2002-2004. 21 kroků k přijetí zákonné úpravy o domácím násilí*. [Online]. APDN. [cit.2006-05-12]. Dostupné na: <<http://test.polar.cz/domacinasili/index.php?id=24>>.
33. ŠEDIVÁ, M. *Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí Ostrava*. [Online]. Tiskový servis Odboru prevence kriminality MV, [cit.2006-05-25] 2003. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/prevence/obcanum/publik/ts/2003/rijen_vy.doc>.
34. *Trestní zákon*. Zákon č. 140/1961 Sb. v plném znění.
35. VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M.: *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2004. ISBN 80-239-2106-1. s. 172.
36. VYKOPALOVÁ, H. *Násilí v rodině*. Kriminalistika, 4/2001. [cit. 2006-03-30]. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2001/01_04/vykopal.html>

PŘÍLOHOVÁ ČÁST

Seznam příloh

- 1. Členské organizace Koordony - Koalice organizací proti domácímu násilí**

Členské organizace Koordony - Koalice organizací proti domácímu násilí

V současné době sdružuje Koordona následující organizace. K základní charakteristice jednotlivých organizací uvádím i kontakt, který považuji za informaci primární a klíčovou.

➤ ADRA

ADRA je mezinárodní humanitární organizace, která má své pobočky po celé ČR. Pobočka v Hradci Králové provozuje poradnu pro oběti násilí a trestných činů, kterým poskytuje informace, právní a psychosociální pomoc. Ženám, obětem domácího násilí, nabízí další potřebné kontakty; pomoc při sepisování žádostí, žalob apod.; psychickou podporu; terapii a sociální zázemí.

Kontakt: ADRA, Tř. E. Beneše 575, 500 12 Hradec Králové

tel.: 495 262 214

mobil: 606 824 104

e-mail: pyramidahk@adra.cz

➤ Česká katolická charita – projekt Magdala

Magdala je síťový projekt Sdružení Česká katolická charita. Věnuje se aktivitám proti domácímu násilí a obchodování s lidmi. Projekt zajišťuje koordinaci přímých komplexních služeb ženám a jejich dětem, které se staly obětí domácího násilí nebo obchodování s lidmi - poradenství, telefonickou linku pomoci, krizovou intervenci, bezpečné utajené ubytování, dlouhodobou všestrannou podporu, individuální přístup.

Kontakt: Projekt Magdala – koordinační centrum, Londýnská 44, 120 00 Praha 2

tel.: 224 246 521, 603 588 440

e-mail: krpalkova@caritas.cz

➤ Český svaz žen

Český svaz žen je nevládní ženskou organizací zabývající se tematikou, která souvisí s postavením ženy ve společnosti. Zaměřuje se především na projekty spolupráce, partnerství, pomoci a osvěty. Těžiště činnosti základních organizací ČSŽ spočívá ve společenských, zájmových, kulturních a vzdělávacích aktivitách.

Kontakt na ústředí: ČSŽ, Panská 7, 111 53 Praha 1

tel.: 224 211 017

e-mail: info@csz.cz

➤ **Élektra – centrum pomoci ženám zneužitým v dětství**

Občanské sdružení Élektra se specializuje na pomoc obětem sexuálního násilí, jejich příbuzným, partnerům a partnerkám. Élektra poskytuje sociální služby včetně zdravotní péče; krizovou intervenci, individuální a skupinovou terapii, podpůrnou terapii, odborné konzultace, krátkodobé výcviky, semináře, kurzy.

Kontakt: o. s. Élektra, Michnova 1622, 149 00 Praha 11 – Háje

tel./fax: 272 911 110

e-mail: elektra@brailnet.cz

➤ **Liga lidských práv – program Poradna pro ženy v tísní**

Liga lidských práv – program Poradna pro ženy v tísní se sídlem v Brně poskytuje komplexní přímou pomoc obětem domácího násilí a doplňkově také obětem znásilnění a sexuálního zneužívání. Pomáhá zejména formou psychologického a právního poradenství, poskytuje krizovou intervenci, sepsání právních podání, doprovod na úřady a k soudu, zprostředkování azylového ubytování, zprostředkování kontaktu na další odborníky.

Kontakt: tel.: 545 245 996 (v pracovní dny 9:00 – 17:00)

e-mail: zenavtisni@llp.cz

Help linka: 737 834 345 (denně 7:00– 22:00)

➤ **Magdalenium**

Brněnské občanské sdružení Magdalenium je provozovatelem zařízení s krizovými a přechodnými lůžky pro ženy, oběti domácího násilí s následnou psychologickou, sociální a právní pomocí.

Kontakt: tel.: 776 718 459 (non stop)

email: magdalenium2@volny.cz

➤ **Most k životu**

Most k životu o. p. s. je nezávislá, nepolitická a nezisková organizace, která vyvíjí činnost v oblasti rekvalifikačního a celoživotního vzdělávání, zajišťuje provoz azylového bydlení pro matky s dětmi v krizi a psychosociální poradnu. Poskytuje pomoc a poradenství obětem domácího násilí.

Kontakt: Most k životu o. p. s., Šikmá 300, 541 03 Trutnov 3

tel./fax: 499 841 998, 777 303 115

e-mail: most.k.zivotu@volny.cz

➤ **Nezávislé sociálně ekologické hnutí – NESEHNUTÍ Brno**

NESEHNUTÍ Brno je nezisková organizace, která se věnuje ochraně životního prostředí a lidských práv. V rámci kampaně *Ženská práva jsou lidská práva* se zaměřuje na změnu postojů k otázkám tradičního rozdělení mužských a ženských rolí ve společnosti a na řešení problémů z něho vyplývajících – problematiku genderových stereotypů, rovných příležitostí a násilí na ženách, včetně domácího násilí. Organizuje vzdělávací aktivity, publikuje informační materiály.

Kontakt: NESEHNUTÍ Brno, Údolní 44, 602 00 Brno

tel./fax: 543 245 342

e-mail: brno@nesehnuti.cz; zenskaprava@nesehnuti.cz

➤ **Občanská poradna Nymburk**

Občanská poradna Nymburk je nezávislým místem bezplatné, důvěrné a nestranné pomoci, která provází občany při řešení jejich obtíží. Poskytuje rady, informace i praktickou pomoc všem, kdo se na ni obrátí. Usiluje o to, aby občané netrpěli neznalostí svých práv a povinností, neznalostí dostupných služeb nebo neschopností vyjádřit účinně své potřeby.

Kontakt: Občanská poradna, Palackého 449, 288 02 Nymburk

tel./fax: 325 511 148 (v konzultačních hodinách), 737 104 928 (v průběhu celého týdne)

e-mail: poradna.nymburk@centrum.cz

➤ **proFem o.p.s. – konzultační středisko pro ženské projekty**

proFem o. p. s. je ženská nezisková organizace pracující na poli lidských ženských práv. Těžištěm je bezplatné právní poradenství a právní pomoc ženám, které se dostaly do styku s (nejen domácím) násilím. Právní poradenství a právní pomoc jsou nabízeny v Praze, Brně a Mostu.

Kontakt: proFem o. p. s., Plzeňská 66, 150 00 Praha 5

tel./fax: 224 917 224

e-mail: info@profem.cz

Linka právní pomoci ženám - obětem (domácího) násilí: 224 910 744

➤ **Psychosociální centrum Acorus – centrum pro pomoc obětem domácího násilí**

Psychosociální centrum Acorus nabízí víceúrovňovou pomoc obětem domácího násilí a jejich dětem. Obsahem pomoci je krizová telefonní linka, e-mailové poradenství, ambulantní pomoc, krizová lůžka, pobytový program a následná pomoc s možností sociálního bydlení.

Kontakt: e-mail: acorus@atlas.cz

Krizová linka: 283 892 772 (non stop)

➤ **ROSA – informační a poradenské centrum pro ženy – oběti domácího násilí**

Občanské sdružení ROSA nabízí bezplatnou komplexní pomoc ženám-obětem domácího násilí. Vedle psychosociálního, psychologického a právního poradenství pro ně zajišťuje i ubytování v azylovém domě a azylových bytech s utajenou adresou. Vedle přímé pomoci je ROSA aktivní i v prevenci domácího násilí.

Kontakt: ROSA, Podolská 25, 147 00 Praha 4

tel.: 241 432 466

e-mail: info@rosa-os.cz

Krizová linka: 602 246 102 (všední dny 8:00 – 18:00)

➤ **Slezská diakonie – Poradna ELPIS**

Slezská diakonie je organizací pro křesťanskou sociální práci. Poradny ELPIS Slezské diakonie se specializují na pomoc obětem násilí, týrání a zneužívání. Bezplatně a anonymně poskytují sociálně-právní poradenství, psychologickou péči či právní poradenství, zprostředkovávají azylové ubytování a provádějí preventivní programy na školách.

Kontakt:

- Elpis Ostrava, 28. října 86, 702 00 Ostrava
tel.: 596 615 935; e-mail: elpis.os@slezskadiakonie.cz
- Elpis Havířov, Opletalova 4, 736 01 Havířov
tel.: 596 812 764; e-mail: elpis.ha@slezskadiakonie.cz
- Elpis Třinec, Hraniční 280, 739 61 Třinec - Kanada
tel.: 558 320 300; e-mail: elpis.tc@slezskadiakonie.cz

ABSTRAKT

PIVOŇKOVÁ, V. *Pomoc obětem domácího násilí v České republice a Německu*. České Budějovice 2006. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta.

Vedoucí práce Mgr. Lucie Zapletalová

Klíčové pojmy: domácí násilí / násilí na ženách, legislativa, neziskové organizace, pomoc obětem v Německu, intervenční program, policie

Práce se zabývá aktuálním tématem problematiky domácího násilí. Předkládá přehledný soubor možností pomoci obětem domácího násilí v České republice a v sousední zemi Německo. V teoretické části práce charakterizují pojem domácího násilí, formy a specifika tohoto jevu, včetně zakořeněných mýtů ve společnosti, které mají podstatný vliv na celkový postoj společnosti a toleranci vůči domácímu násilí. Dále popisují profil oběti a agresora.

Praktická část práce obsahuje konkrétní formy pomoci obětem domácího násilí je rozdělena do dvou celků. V prvním se zabývám aktivitami státní správy České republiky a nestátních neziskových organizací v oblasti problematiky domácího násilí. Druhá část se zabývá Německým systémem pomoci a podpory obětí domácího násilí, kde především vyzdvihují modelový projekt BIG. Ústřední myšlenkou je sjednotit cíle jednotlivých státních a nestátních organizací a společnou kooperací docílit efektivní a kvalitní pomoci obětem domácího násilí. Zároveň je cílem všech zainteresovaných účinně rozšiřovat informovanost široké veřejnosti, kvalifikovanost veřejnosti odborné a přispět tak k účinné prevenci domácího násilí.

Abstract

Help for victims of domestic violence in The Czech Republic and Germany

Key terms: domestic violence, violence against women, legislation, non-governmental organisations, help for victims in The Czech Republic and Germany, intervention scheme, police

This work considers current issues around domestic violence problematic. It refers to synoptical budget of helping system for victims of domestic violence in The Czech Republic and Germany. The theoretic part of my work includes characteristics of domestic violence, its forms, specifics of this phenomenon, including deep-rooted myths in society which essentially have influence on general public view and tolerance towards domestic violence. In the following I also describe offenders' and victims' profiles.

The practical section of the work contains two main parts and includes concrete forms of help and support for victims of domestic violence. The first part examines activities that civil services of The Czech Republic and non-governmental organisations have in domestic violence matter. The second part deals with the system of help and support for victims of domestic violence in Germany, in particular the main conceptual project BIG (Berlin Intervention Project). The core idea is to unite all the objectives of individual governmental and non-governmental bodies and through their liaison obtain an effective and high quality help system for victims of domestic violence. Simultaneously, the aim of those organisations concerned is to broaden public awareness of these issues and to improve qualification amongst professionals and in this way contribute to effective prevention of domestic violence in society.